

Research Paper

Modernism and Tendency to Divorce: A Study on Married Women in Rasht City

Mohammad Amin Kanani*¹ , Zahra Mollazadeh Gelehpordeh²

¹ Associate Professor, Department Of Social Sciences, Faculty of Letters and Humanities, University Of Guilan, Rasht, Iran. Kanani@guilan.ac.ir

² M.A. in sociology, Department Of Social Sciences, Faculty of Letters and Humanities, University Of Guilan, Rasht, Iran. mahereh.1997@gmail.com

 [10.22080/ssi.2024.27635.2217](https://doi.org/10.22080/ssi.2024.27635.2217)

Received:

October 26, 2024

Accepted:

December 26, 2024

Available online:

March 1, 2025

Keywords:

family, Rasht, women, tendency to divorce, modernism.

Abstract

Objectives: In recent years, due to the rise of modernity trends, one of the most important social issues that has increasingly involved today's societies is the issue of divorce; however, a review of the research background showed that little attention has been paid to the topic of modernity and its impact on the rate of divorce, especially among women. Accordingly, the present study aims to explain the relationship between modernity variables and the rate of divorce among women in Rasht. Study Method: The present study is quantitative and survey-based. The statistical population is all married women in Rasht and the sample size includes 400 of them, who were selected using stratified random sampling. The research tool is a researcher-made questionnaire and the theoretical framework of the study is Ulrich Beck's theory of individualization. Findings: The results showed that there is a relationship between education, income, modernity, decline in traditional values, freedom of choice, rethinking of gender roles, and the rate of divorce among women, and the intensity and direction of this relationship are moderate and direct. The results of multiple regression analysis showed that independent variables can predict 35% of the changes related to the tendency to divorce. The variables of decline in traditional values, freedom of choice, income, and reflection on gender roles have the greatest power to explain changes in the tendency to divorce of women. Conclusion: The increasing modernity and its components, especially the decline in traditional values and the increase in freedom of choice in today's societies, and the creation of new ideas in women about their rights and status, have caused the increasing tendency of women to divorce in the city of Rasht, which can lead to the formation of new forms of family such as single mothers, etc., and the society must be prepared to understand, adapt to, and support these new forms in the family institution.

*Corresponding Author: Mohammad Amin Kanani

Address: Department of Social Sciences, Faculty of Letters and Humanities, University of Guilan, Rasht, Iran

Email: Kanani@guilan.ac.ir

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License

(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

2538-3612 © The Author(s)

Published by University of Mazandaran

Extended Abstract

1. Introduction

In recent decades, one of the most important social issues has been the issue of divorce, and especially the increasing tendency of women to divorce. In the past, not only did women not have the right to divorce, but it was also considered a last resort for men. Today, divorce is considered a normal phenomenon and an action to relieve family tension. Sociologists such as Ulrich Beck and Elisabeth Beck-Gernsheim consider such changes to be due to institutional changes such as the decline of traditional values, reflection on gender roles, etc. On the one hand, changes in individual resources such as education, gender, income, etc. On the other hand, as variables and components of modernism. A review of the research background shows that not much attention has been paid to the topic of modernism and its relationship with the tendency to divorce in domestic research. Accordingly, the aim of the present study is to explain the relationship between modernity and the tendency to divorce among women. This research was conducted in the city of Rasht because in recent decades this city has always had a high divorce rate.

2. Methods

The present study is a quantitative study based on the survey method and its statistical population is all married women in Rasht city. The sample size using the Cochran formula is 383 people. The sampling method is stratified random and the five regions of Rasht city are considered as sampling strata. The independent variables of the study include education, income, individualization, decline of traditional values, freedom of

choice, reflection on gender roles, and feelings of insecurity.

3. Results

The research findings showed that the hypotheses of the existence of a relationship between women's education, women's income, modernization, decline in traditional values, freedom of choice, and rethinking of gender roles and the rate of women's tendency to divorce were confirmed, and the intensity of the relationship was moderate and the direction of the relationship was direct, meaning that with an increase in these variables, the rate of divorce also increases and vice versa. However, no relationship was observed between the variables of individualization and feeling of insecurity and the rate of women's tendency to divorce. Similarly, the results of multiple regression analysis showed that independent variables can predict about 35% of the changes related to the rate of divorce, of which the variables of decline in traditional values, freedom of choice, women's income and rethinking of gender roles have the greatest explanatory power over changes in the rate of women's tendency to divorce. The variable of decline in traditional values only directly affects the rate of divorce and also has the greatest direct effect on the rate of women's tendency to divorce. The variables of women's education, individualization, and feelings of insecurity also only indirectly affect the tendency to divorce through the variables of decline in traditional values, freedom of choice, and rethinking gender roles. The variables of freedom of choice, women's income, and rethinking gender roles are also the only variables that affect the tendency to divorce both directly and indirectly through the variables of decline

in traditional values and freedom of choice.

4. Conclusion

The high rate of divorce tendency among respondents is not far from expectation, considering the high level of divorce rates in Guilan province and especially in the city of Rasht, and it indicates how important it is to study the factors related to it in this province. The findings of the study show that there is a significant and direct relationship between some components of modernism, such as the decline of traditional values, freedom of choice, reflection on gender roles, and the tendency to divorce among women. Among them, the decline of traditional values has the highest direct relationship with the tendency to divorce. The decline in the credibility and decline of traditional values, along with the reflection on gender roles, has had an impact on the fading of collective goals and the weakening of family values, and as Beck (1992) states, it increases the free choice in individuals. The possibility of free choice for individuals' private lives, on the one hand, leads to identity changes, and on the other

hand, it can bring with it insecurity and various consequences, such as the increasing tendency of women to divorce, so that the results of the present study show that the tendency to divorce is at a near-high level. In fact, the increasing modernity and its components, especially the decline of traditional values and the increase in freedom of choice in today's societies, and the creation of new ideas in women regarding their rights and status have led to the increasing tendency of women to divorce, which can lead to the formation of new forms of family, such as single mothers, etc., and it is necessary for society to be prepared to understand, adapt to, and support the new forms of the family.

Funding

There is no funding support.

Authors' contribution

Both authors have contributed and played a constructive role in the preparation of this research.

Conflict of interest

The authors declared no conflicts of interest.

علمی پژوهشی

نوگرایی و گرایش به طلاق: مطالعه‌ای در مورد زنان همسر دار شهر رشت

محمدامین کنعانی^{۱*}، زهرا ملازاده گله‌پردسری^۲

^۱ دانشیار گروه علوم اجتماعی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران. kanani@guilan.ac.ir
^۲ کارشناس ارشد جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران. mahereh.1997@gmail.com

 [10.22080/ssi.2024.27635.2217](https://doi.org/10.22080/ssi.2024.27635.2217)

چکیده

اهداف: در سال‌های اخیر، با توجه به اوج‌گیری جریان‌ات مدرنیته، یکی از مهم‌ترین مسائل اجتماعی که بیش از پیش از پیش جوامع امروزی را درگیر خود کرده، مسأله طلاق است؛ اما بررسی پیشینه تحقیق نشان داد که توجه چندانی به مبحث نوگرایی و ابزار سنجش این مفهوم کلیدی و تأثیر آن بر میزان گرایش به طلاق به‌ویژه در بین زنان در پژوهش‌های اجتماعی صورت نگرفته است. بر اساس این، هدف پژوهش حاضر تبیین رابطه بین متغیرهای نوگرایی و میزان گرایش به طلاق زنان در شهر رشت می‌باشد. روش مطالعه: پژوهش حاضر از نوع کمی و مبتنی بر پیمایش است. جامعه آماری کلیه زنان همسر دار شهر رشت و حجم نمونه شامل ۴۰۰ نفر از آن‌هاست که با شیوه نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌بندی شده انتخاب شدند. ابزار پژوهش، پرسش‌نامه محقق ساخته و چارچوب نظری پژوهش نظریه فردی شدن اولریش بک می‌باشد. یافته‌ها: نتایج نشان داد که بین تحصیلات، درآمد، نوگرایی، کاهش ارزش‌های سنتی، آزادی انتخاب و بازاندیشی در نقش‌های جنسیتی و میزان گرایش به طلاق زنان رابطه وجود دارد، شدت و جهت این رابطه، متوسط و مستقیم است. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد که متغیرهای مستقل می‌توانند ۳۵٪ تغییرات مربوط به میزان گرایش را به طلاق پیش‌بینی کنند. متغیرهای افول ارزش‌های سنتی، آزادی انتخاب، درآمد و بازاندیشی در نقش‌های جنسیتی دارای بیشترین قدرت تبیین تغییرات میزان گرایش به طلاق زنان هستند. نتیجه‌گیری: افزایش روزافزون نوگرایی و مؤلفه‌های آن علی‌الخصوص کاهش ارزش‌های سنتی و افزایش آزادی انتخاب در جوامع امروزی و ایجاد اندیشه‌های نو در زنان نسبت به حقوق و جایگاهشان سبب گرایش فزاینده زنان به طلاق در شهر رشت شده است که می‌تواند موجب شکل‌گیری شکل‌های نوینی از خانواده همچون مادرهای مجرد و ... شود و لازم است که جامعه آمادگی لازم برای درک و سازگاری و حمایت این شکل‌های جدید را در نهاد خانواده داشته باشد.

تاریخ دریافت:

۵ آبان ۱۴۰۳

تاریخ پذیرش:

۶ دی ۱۴۰۳

تاریخ انتشار:

۱۱ اسفند ۱۴۰۳

کلیدواژه‌ها:

خانواده؛ رشت؛ زنان؛ گرایش به طلاق؛ نوگرایی.

* نویسنده مسئول: محمدامین کنعانی

آدرس: گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران.
ایمیل: kanani@guilan.ac.ir

این مقاله با دسترسی آزاد تحت مجوز بین‌المللی کربیتو کامنز از نوع نسبت‌دادن-غیرتجاری-بدون انشقاق ۴/۰ است.

ناشر: دانشگاه مازندران (گان) نویسنده(گان) © ۲۵۳۸-۳۶۱۲

۱ مقدمه و بیان مسأله

میزان طلاق همسران در استان گیلان ۹/۴ در هزار بوده است (عباسی و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۲۰) که نسبت به کل کشور ۰/۹ درصد بالاتر است.

این افزایش در میزان‌های طلاق در حالی است که در جوامع مسلمان از جمله ایران طلاق به‌طور سنتی و بر اساس آموزه‌های دینی به‌عنوان «مورد غضب‌ترین حلال» شناخته شده، مورد نکوهش فراوان قرار گرفته و موانع اجتماعی و فرهنگی فراوانی در برابر رخداد آن قرار داده شده بود. اما روندهای مشاهده‌شده اخیر نشان‌دهنده گرایش بالا به تجدید نظر در وضعیت سنتی روابط زناشویی است. بنابراین، می‌توان پرسید که افزایش در چنین گرایش‌ها و به‌ویژه شدت آن در برخی مناطق مانند گیلان در دهه‌های اخیر ناشی از چه عواملی می‌تواند باشد؟

گسترده‌ترین پاسخ‌های نظری به این نوع سؤالات در حوزه جامعه‌شناسی، توسط گیدنز^۱ (۲۰۰۴) بر اساس رویکرد مدرنیته متأخر و بازاندیشانه و همچنین توسط اولریش بک و الیزابت بک-گرنشایم^۲ (۱۹۹۵) بر اساس رویکرد جامعه‌مخاطره‌آمیز مطرح شده است. در این آثار آن‌ها به نقش تحولات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جدید در فرآیند بازاندیشی در زندگی خانوادگی و به عبارت ساده‌تر به فرآیند نوسازی و نوگرایی در تغییر گرایش‌ها در فرآیند زناشویی و بازاندیشی در ازدواج چه قبل و چه پس از آن اشاره دارند. بر اساس این، در نتیجه تحولات در شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و همچنین گسترش گرایش‌های نو مانند اهمیت آزادی انتخاب فرد در زمینه انتخاب همسر و یا انحلال رابطه زناشویی، در کنار افول پیوندهای سنتی در زندگی اجتماعی تغییراتی در عرصه‌های دیگر نهادی و فردی مانند گرایش به طلاق شکل می‌گیرد و خانواده به‌عنوان یکی از اساسی‌ترین نهادهای اجتماعی در معرض تغییرات و دگرگونی‌های اساسی قرار می‌گیرد.

میزان‌های طلاق در خانواده‌های ایرانی در چند دهه اخیر افزایش فوق‌العاده‌ای یافته است. به‌عنوان مثال، شاخص نسبت ازدواج به طلاق که نسبت تعداد ازدواج‌های ثبت شده به طلاق‌های ثبت شده را در یکسال نشان می‌دهد از ۴/۷ در سال ۱۳۹۲ به ۲/۸ در سال ۱۴۰۰ رسیده است. این در حالی است که مقدار این شاخص در سال ۱۳۸۳ حدود ۹/۸ بوده است. به عبارت دیگر، در ابتدای دهه هشتاد به ازای هر ۱۰ مورد ازدواج ثبت شده در کشور یک مورد طلاق ثبت شده است، در حالی که در ابتدای دهه ۱۴۰۰ به ازای هر ۳ مورد ازدواج یک مورد طلاق ثبت شده است. همچنین میزان ناخالص طلاق که تا اواسط دهه هفتاد همواره در حدود ۰/۵ در هزار بود، در پایان قرن گذشته شمسی، به حدود ۲/۲ در هزار افزایش یافته و میزان طلاق همسران که تا اواسط دهه هفتاد حدود ۳ در هزار و یا کمتر بود، در سال پایانی قرن گذشته شمسی به ۸/۳ در هزار افزایش یافته است (عباسی و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۱۶). به عبارت دیگر، در طول دو دهه گذشته میزان ناخالص طلاق بیش از ۴ برابر و میزان طلاق همسران نزدیک به ۳ برابر شده است.

مسأله افزایش میزان‌های طلاق در برخی استان‌ها از جمله گیلان نسبت به کل کشور و نسبت به بسیاری از استان‌های دیگر حادث‌تر و شدیدتر است. در این استان در حالی که در سال ۱۳۸۳ به ازای هر یک طلاق نزدیک به ۱۲ ازدواج ثبت شده بود در سال ۱۴۰۰ این رقم به حدود یک ششم آن سال یعنی به ۲/۳ ازدواج به ازای هر طلاق رسیده است. میزان ناخالص طلاق نیز در این استان در سال ۱۳۹۹ حدود ۲/۸ در هزار بوده که حدود ۰/۶ درصد بالاتر از سطح این شاخص‌ها در کل کشور است و بعد از استان‌های خراسان رضوی و مازندران حائز رتبه سوم بالاترین میزان ناخالص طلاق در میان استان‌های مختلف کشور بوده است. در همین سال

^۲ Ulrich – beck & Elisabeth beck – Gernsheim

^۱ Anthony Giddens

انتخاب، بازاندیشی در نقش‌های جنسیتی و احساس ناامنی) و مشخصه‌های جمعیتی (تحصیلات، درآمد) با میزان گرایش به طلاق زنان همسردار شهر رشت است. در واقع پرسش اصلی این است که چه رابطه‌ای بین مؤلفه‌های متغیر نوگرایی و مشخصه‌های جمعیتی و میزان گرایش به طلاق زنان در جامعه امروز گیلان وجود دارد؟

۲ پیشینه پژوهش

در تحقیقات داخلی (به غیر از عباس‌زاده و همکاران (۱۳۹۴)) اگرچه مستقیماً به مؤلفه‌های نوگرایی پرداخته نشده است، ولی متغیرهای استفاده شده در این تحقیقات تا اندازه‌ی زیادی مرتبط با نقش این مؤلفه‌ها در افزایش گرایش به طلاق است. به عنوان مثال، در برخی از تحقیقات مانند ریاحی و همکاران (۱۳۸۶) فاتحی دهاقانی و نظری (۱۳۸۹) علی‌مندگاری و همکاران (۱۳۹۵) کرمی و البرزی (۱۳۹۷) باهوش و همکاران (۱۴۰۱) از متغیر دخالت دیگران (خانواده‌ها) در زندگی زوجین به عنوان یکی از عوامل گرایش به طلاق یاد شده است که نشان‌دهنده تغییرات ارزشی در ارتباط با تعامل با خانواده گسترده سنتی است. در گذشته و به طور سنتی ارتباط و تعامل بین افراد در خانواده گسترده نقش بسزایی در روابط زوجین (از جمله انتخاب همسر، نگهداری از کودکان) و حتی تحکیم آن داشته است، اما امروزه به دلیل گسترش فردگرایی، افول ارزش‌های سنتی و حتی احساس ناامنی بسیاری از زوجین علاقه‌ای به این نوع تعاملات ندارند و حتی از آن تحت عنوان دخالت دیگران در زندگی زناشویی خود یاد می‌کنند. در زمینه تغییرات ارزشی ناشی از نوگرایی، قادرزاده و همکاران (۱۳۹۱) نشان دادند که نابسامانی اجتماعی در مقام مهم‌ترین عامل پیش‌بینی‌کننده گرایش به طلاق، خود متأثر از تغییرات ارزشی و محیطی است. علاوه بر این، در ارتباط با این گونه تغییرات ارزشی و محیطی می‌توان به رابطه گرایش به طلاق با متغیرهای دیگری مانند برآورده نشدن انتظارات از نقش همسری اشاره کرد که در یافته‌های ریاحی و همکاران (۱۳۸۶) غیائی و

اگرچه سابقه نوگرایی در ایران به دوره صفویه و دوره‌های حکومتی بعدی منتسب می‌شود، با وجود این، می‌توان ادعا کرد که استمرار در فرآیند نوگرایی در اثر اقدامات سیستماتیک و برنامه‌ریزی شده و بر اساس اهداف از پیش تعیین‌شده به‌ویژه در امر تحصیلات و اشتغال زنان از جمله سیاست‌های کلی دوره پهلوی اول و دوم بوده است. پس از انقلاب نیز برنامه‌های نوسازی در زمینه‌های مختلف به‌ویژه در امر تحصیلات و اشتغال زنان به طور گسترده‌تری در دستور کار قرار گرفت. در نتیجه این اقدامات، چه قبل و چه بعد از انقلاب، سهم زنان در امر آموزش و اشتغال خارج از خانه و متعاقباً نوگرایی و نواندیشی در نزد آنان افزایش یافت، به عنوان مثال، میزان باسوادی زنان ۶ ساله و بالاتر که در سرشماری ۱۳۳۵ کم‌تر از ۸ درصد بود در سال ۱۳۵۵ به حدود ۳۵ درصد و تا سال ۱۳۹۵ به حدود ۸۵ درصد افزایش یافت (صفری و دیگران، ۱۳۹۶: ۲۱۸؛ رستگار خالد و محمدی، ۱۳۹۴: ۱۳).

این گونه تحولات که در عرصه‌های مختلف زندگی اجتماعی زنان در دوران معاصر و مدرن در جامعه جهانی و ایران روی داده است (فاضلی، ۱۳۹۴: ۱۰۹)، گرایش‌های فکری و آگاهی‌های اجتماعی نو و جدیدی برای آن‌ها رقم زده که به نوبه خود باعث شده‌اند که زنان احساس فردی شدگی بیشتری پیدا کنند (حسینی و همکاران، ۱۳۹۸؛ ملکی و همکاران، ۱۳۹۴)، ارزش‌های سنتی در نزد آن‌ها به افول گراید (کنعانی و علیجانی، ۱۴۰۰)، در ارتباط با مسائل مختلف زندگی آزادی انتخاب بیشتری داشته باشند (حمیدی‌فر و همکاران، ۱۳۹۵) و در ارتباط با هر کدام از محورهای فردی‌شدن، ارزش‌های سنتی و آزادی انتخاب بازاندیشانه عمل کنند (ازکیا و همکاران، ۱۳۹۲؛ آقاجانی و همکاران، ۱۳۹۶؛ سهراب‌زاده و همکاران، ۱۳۹۸). این تغییرات به نظر می‌رسد بر بسیاری از فرآیندهای زندگی خانوادگی از جمله میزان گرایش به طلاق زنان اثرگذار بوده است. بر اساس این هدف اصلی پژوهش حاضر تبیین رابطه مؤلفه‌های نوگرایی (فردی‌شدن، افول ارزش‌های سنتی، آزادی

(۱۴۰۰) تلاش کردند که نقش انواع سرمایه را بر روی گرایش به طلاق مورد بررسی قرار دهند.

در میان پژوهش‌های خارجی، یافته‌های آماتو و راجرزا (1997) نشان داد که مشکلات زناشویی از جمله خیانت، بیهوده خرج کردن پول، نوشیدن الکل و مصرف مواد مخدر، حسادت، بدخلقی و عادت‌های تحریک‌کننده از علل گرایش به طلاق به شمار می‌روند. در پژوهش موکای^۲ (2004)، نتایج این‌گونه بود که پس از جنگ جهانی دوم، ثروت مادی منجر به دیدگاهی فردگرایانه در تایلند شد که به نوبه خود منجر به افزایش گرایش به طلاق و در نتیجه افزایش میزان طلاق از دهه ۱۹۶۰ گردید. یافته‌های فوکما و لایفبروئر^۳ (2004) نشان داد که سطح بالای تحصیلات زنان و مشارکت زنان در نیروی کار، احتمال گرایش به طلاق آنان را افزایش می‌دهد. کالمیجن^۴ و همکاران (2004) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که مشکلات در حوزه کار و کار خانگی مهم‌ترین انگیزه‌های طلاق شده است. براساس یافته‌های هویت^۵ (2008) بین تحصیلات بالاتر زنان، دلبستگی پایین آنان به دین و فرزندآوری با گرایش به طلاق آن‌ها رابطه وجود دارد. یافته‌های یوروویچ^۶ (2012) نشان دادند که زوج‌هایی که زن در آن‌ها درآمد بیشتری دارد، بیشتر در معرض خطر طلاق قرار دارند. کاپلان و هرست^۷ (2015) به این یافته دست یافتند که زوج‌های دارای همسانی تحصیلی، خطر طلاق کم‌تری دارند و گروه‌های ضعیف‌تر اجتماعی - اقتصادی بالاترین سطوح طلاق را تجربه می‌کنند. یافته‌های ماسلاوسکایت و همکاران^۸ (2015) نشان داد که بیکاری و کم‌تحركی مربوط به ناتوانی با احتمال طلاق بالاتر در زنان روستایی ارتباط دارد. براساس یافته‌های آبالوس^۹ (2017) بین تحصیلات بالاتر زنان و زندگی در محیط شهری با گرایش به طلاق آنان رابطه وجود دارد. همچنین ترن

همکاران (۱۳۸۹) عباس‌زاده و همکاران (۱۳۹۴) قاسمی و همکاران (۱۳۹۸) نبی‌بی و همکاران (۱۳۹۹) مولایی و سیداصل (۱۴۰۰) مشاهده می‌گردد. همچنین برخی تحقیقات مانند چابکی (۱۳۹۲) کرمی و البرزی (۱۳۹۷) نشان دادند که درصد جالب توجهی از بانوان نسل جوان، نه‌تنها طلاق را امری مذموم و ناپسند به شمار نمی‌آورند، بلکه متغیر تصور مثبت از طلاق، بیشترین تأثیر را بر گرایش به طلاق داشته است. برخی تحقیقات مانند فاتحی‌دهاقانی و نظری (۱۳۸۹)، مختاری و همکاران (۱۳۹۳)، علی‌مندگاری و همکاران (۱۳۹۵)، مولایی و سیداصل (۱۴۰۰)، باهوش و همکاران (۱۴۰۱) به ارتباط بین متغیرهای پایگاهی مانند تفاوت تحصیلی زوجین، اختلاف سنی و اختلاف طبقاتی زوجین و همچنین ساختار قدرت درون منزل با میزان گرایش به طلاق پرداخته و به ارتباط معنی‌دار بین آن‌ها اشاره کرده‌اند. این‌گونه متغیرها به‌ویژه متغیر تحصیلات از یک طرف به نوعی متغیرهای نشانگر نوگرایی بوده و از طرف دیگر نشان می‌دهند که امروزه و در اثر رواج نوگرایی برخی از تفاوت‌ها مانند تفاوت‌های تحصیلی، سنی و طبقاتی از طرف زوجین چندان قابل پذیرش نبوده و در نتیجه ممکن است به طلاق منجر گردند. چنین مسائلی را که نشانگر عدم تحمل و عدم تمکین زنان در قبال شوهران در زندگی خانوادگی دوران جدید است، حتی می‌توان در تحقیقاتی که به ارتباط بین متغیرهایی مانند خشونت شوهر، عدم صداقت همسر و عدم مشورت در امور زندگی و رابطه آن‌ها با گرایش به طلاق پرداخته‌اند، مشاهده نمود (رجوع شود به غیاثی و همکاران (۱۳۸۹)، علی‌مندگاری و همکاران (۱۳۹۵)، نبی‌بی و همکاران (۱۳۹۹)). می‌توان گفت که امروزه و در اثر رواج نوگرایی، زنان به سادگی خشونت را از طرف شوهر نمی‌پذیرند و در صورت تداوم آن خواهان جدایی از همسر می‌شوند. برخی از پژوهش‌ها مانند پژوهش قدسی و میرجلیلی

⁶ Yurovich

⁷ Kaplan & Herbst

⁸ Maslauskaitė

⁹ Abalos

¹ Amato & Rogers

² Mukai

³ Fokkema & Liefbroer

⁴ Kalmijn

⁵ Hewitt

۱۳۸۹؛ علی‌مندگاری و همکاران، ۱۳۹۵؛ کرمی و البرزی، ۱۳۹۷؛ مولایی و سیداصل، ۱۴۰۰) اشاره شده است. به دلیل همین تشابه در نظریات و یافته‌های تحقیق پیشین به نظر می‌رسد که در کاربری نظریه‌های جامعه‌شناختی و جمعیت‌شناختی متأخر مانند نظریه فردی شدن اولریش بک، دگرذیسی صمیمیت‌گیدنز و نظریه گذار جمعیتی دوم که همگی در تلاش برای تعریف مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده نوگرایی بوده‌اند، خلأ وجود دارد. به عبارتی بررسی پیشینه نشان داد که گرچه در خصوص طلاق‌های به ثبت رسیده و علل آن‌ها مطالعات بی‌شماری صورت گرفته اما با توجه به پیشرفت‌های جوامع امروزی و ایجاد اندیشه‌های نو در بین زنان مردان و همین‌طور گره خوردن روزافزون ابعاد مختلف زندگی انسان‌ها با ابعاد مدرنیته توجه چندانی به مبحث نوگرایی و مؤلفه‌های آن و ابزار سنجش و اندازه‌گیری این مفهوم کلیدی و تأثیر آن بر میزان گرایش به طلاق علی‌الخصوص در بین زنان در پژوهش‌های اجتماعی صورت نگرفته است و مقاله حاضر صرفاً تلاشی است برای کاهش این خلأ.

۳ چارچوب نظری پژوهش

به دنبال تغییرات نهادی گسترده‌ای که بعد از جنگ جهانی دوم به‌ویژه در کشورهایی که با پدیده انفجار کودک رو به رو شده بودند نهاد خانواده با چالش‌های خانوادگی جدید مانند افزایش گرایش به طلاق روبه‌رو شدند. از جمله پژوهشگرانی که در این زمینه دیدگاه‌های نسبتاً جدیدی ارائه کرده بودند، نام دو تن از جامعه‌شناسان آلمانی بیشتر (اولریش بک و الیزابت بک-گرنشایم) به چشم می‌خورد. بک و الیزابت بک-گرنشایم (2002) این تغییرات نهادی را هم به‌عنوان یک ویژگی ساختاری و هم به‌عنوان چیزی که در سطح فردی قابل درک است، قرار می‌دهند، تغییراتی که درونی شده و پایه‌های استاندارد اجتماعی را از بین می‌برند. به‌طورکلی، این تغییرات که از آن به‌عنوان نوگرایی در دوران اخیر یاد می‌شود

تهی^۱ (2021) در پژوهش خود می‌گوید دلایل گرایش به طلاق در ویتنام در ارتباط با مدرنیزاسیون، دو عامل فردگرایی و برابری جنسیتی برجسته می‌شود.

مرور پیشینه موضوع از نظر رویکردها و دیدگاه‌های نظری به کار گرفته شده جهت تبیین رابطه بین متغیرهای تحقیق نشان می‌دهد که در مطالعات انجام‌یافته در داخل کشور تقریباً از نظریات مشابهی مانند نظریات مبادله، همسان همسری، شبکه (ریاحی و همکاران، ۱۳۸۶؛ غیاثی و همکاران، ۱۳۸۹؛ فاتحی دهاقانی و نظری، ۱۳۸۹؛ اسحاقی و همکاران، ۱۳۹۱؛ قادرزاده و همکاران، ۱۳۹۱؛ قاسمی و ساروخانی، ۱۳۹۳؛ مختاری و همکاران، ۱۳۹۳؛ نبوی و همکاران، ۱۳۹۵؛ کرمی و البرزی، ۱۳۹۷؛ مولایی و سیداصل، ۱۴۰۰) استفاده شده است. هر چند برخی از پژوهشگران از نظریات دیگری در حوزه قشربندی اجتماعی (فاتحی دهاقانی، ۱۳۸۹؛ قاسمی و ساروخانی، ۱۳۹۳؛ کرمی و البرزی، ۱۳۹۷)، نظریه آنومی (قادرزاده و همکاران، ۱۳۹۱)، نظریات فمینیستی و کنش متقابل‌گرایی (چابکی، ۱۳۹۲) نظریه ساخت‌یابی گیدنز و نظریه تصورات اجتماعی (قاسمی و ساروخانی، ۱۳۹۳)، نظریه تغییرات ارزشی اینگلهارت (نوابخش و همکاران، ۱۳۹۴) استفاده کرده‌اند و در موارد محدودی، از نظریات مدرنیته متأخر مانند نظریه گیدنز، بک و گذار جمعیتی دوم (عباس‌زاده و همکاران، ۱۳۹۴؛ نوابخش، ۱۳۹۴؛ علی‌مندگاری و همکاران، ۱۳۹۵) استفاده شده است، شاید به دلیل همین تشابه نظری پژوهش‌های پیشین است که در اغلب موارد یافته‌ها از تشابه و همسانی خاصی برخوردارند؛ به‌طوری‌که در اکثر این پژوهش‌ها به عواملی مانند برآورده نشدن انتظارات همسری (ریاحی و همکاران، ۱۳۸۶؛ فاتحی دهاقانی و نظری، ۱۳۸۹؛ عباس‌زاده و همکاران، ۱۳۹۴؛ قاسمی و همکاران، ۱۳۹۸؛ نبیوی و همکاران، ۱۳۹۹؛ حسینی قیداری و همکاران، ۱۳۹۹؛ مولایی و سیداصل، ۱۴۰۰) و یا دخالت اطرافیان (ریاحی و همکاران، ۱۳۸۶؛ فاتحی دهاقانی و نظری،

¹ TranThi

و مهم‌تر از همه آن‌ها می‌توانند زندگی دیگری بعد از طلاق شروع کنند (Beck & Beck-Gernsheim, 2013:129)، به طوری که می‌توان گفت در نگرش به طلاق بازاندیشی صورت گرفته است.

بک و بک‌گرنشایم در «آشوبگاه طبیعی عشق» می‌نویسند، طلاق را می‌توان به‌عنوان نوعی عدم تطابق دو بیوگرافی فردی شده‌ای توضیح داد که یکپارچه‌شدن آن‌ها «شاهکاری بزرگ» است. آن‌ها زندگی بی‌همسر را با فردگرایی خودخواهانه هدایت شده به‌وسیله بازار برابر می‌دانند. آن‌ها ادعا می‌کنند که وجودهای فردی شده‌تر و اتمی شده‌تر مردم را از عشق و همسری تهی می‌سازند (Beck & Beck-Gernsheim, 1995:6).

بک فرآیند بازاندیشی را با مفهوم فردی‌شدن نشان می‌دهد که در اثر تحولات اجتماعی مانند افول ارزش‌های سنتی و دگرگونی نقش‌های جنسیتی بروز می‌کند. فردی‌شدن متضمن افزایش تقاضاهای جدید در مردم و در عین حال در انتخاب‌های آنان است (لاپتن، ۱۳۸۰: ۳۰۴) و این فردی‌شدن روزبه‌روز خود را در خانواده و با تنوع الگوهای زندگی، افزایش تعداد خانواده‌های غیر مبتنی بر ازدواج، رشد آمار طلاق، کاهش تعداد فرزندان، افزایش خانواده‌های تک نفره نشان می‌دهد (Beck & Beck-Gernsheim, 2013: 120). فرصت‌ها، تهدیدها و دوگانگی‌های احساسی زندگی که قبلاً امکان غلبه بر آن‌ها در گروه خانوادگی، اجتماع روستایی یا با توسل و مراجعه به یک گروه یا طبقه اجتماعی وجود داشت باید توسط خود افراد ادراک، تفسیر و کنترل شود (Alasuutari, 2004: 27). در واقع، بک و بک‌گرنشایم بر این نکته تأکید می‌کنند که قواعد سنتی که زندگی افراد را تعیین می‌کرد، دچار افول شده و نقش خود را به‌عنوان یک عامل مؤثر از دست داده است.

فردی‌شدن، همان‌طور که می‌توانیم در مورد ازدواج و طلاق ببینیم، همیشه دو سویه دارد. هنگامی که ازدواج از نوعی قرار ازپیش‌تعیین‌شده کاملاً سفت و سخت آن گونه که در جامعه پیشاصنعتی بود به اتحادی داوطلبانه بین دو نفر

به دگرگونی ساختاری نهادهای اجتماعی و تغییر در رابطه فرد با جامعه دامن زده است. در این مسیر اولین گام به پدیده زوال ارزش‌های سنتی یا به عبارت دیگر رهایی از پیوندها و وابستگی‌های سنتی و انحلال ساختارهای جمعی به‌عنوان ریشه این تغییرات اشاره می‌کند. فرض ضمنی این است که جداسدن از ایده‌ها، ارزش‌ها، هنجارها، باورها و ایدئولوژی‌های سنتی، استقلال فردی و آزادی انتخاب بیشتری را برای افراد ایجاد می‌کند تا زندگی‌شان را شکل دهند.

در گذشته در جوامع غربی باور و اعتقادی درباره زندگی زن و شوهری و ازدواج وجود داشت و آن این بود که «تا زمانی که مرگ ما را از هم جدا کند»، این جمله نشان‌دهنده این بود که طلاق در گذشته امری ناشایست و تابو تلقی می‌شده است و برچسب اجتماعی سنگینی با خود به‌ویژه برای زنان به همراه داشته است؛ به بیانی دیگر، ممکن بود زوجین در طول زندگی مشترکشان هیچ محبتی بهم نداشته، بلکه برعکس، نفرت متقابل روزبه‌روز بیشتر می‌شد و آن‌ها همچنان تا زمان مرگ به‌طور ناگسستنی با هم پیوند داشتند، طلاق لکه‌ای مادام‌العمر بود و اکثر افراد به خاطر حفظ شهرت و آبرو ترجیح می‌دادند با شرایط سختی که داشتند خودشان را تطبیق دهند و به‌ندرت گزینه‌ای برای رهایی از شرایط سخت و اسفناک در نظر گرفته می‌شد (Beck & Beck-Gernsheim, 1995:78, 2013:55-56). معادل همین باور در جامعه ایران با مضمون «آمدن به خانه شوهر با لباس سفید و رفتن با کفن» و یا «سفید بخت شدن» به معنی ازدواج کردن نیز وجود داشته است.

اما امروزه و با مدرن شدن جوامع و افراد، آمارها و اطلاعات نه‌تنها جوامع غربی بلکه حتی در جامعه ایران حاکی از مسأله دیگری به نام افزایش جدایی‌ها و طلاق همسران است. برخلاف گذشته، امروزه قبح طلاق تاحدودی از بین رفته و به بیان دیگر، اکنون دیگر مانند گذشته طلاق امری ناپسند شمرده نمی‌شود، به افراد مطلقه برچسب و انگ زده نمی‌شود

تبدیل می‌شود، انواع جدیدی از ناراحتی‌ها و مبارزه‌ها وجود دارند که باید با آن‌ها مقابله نمود، هرچند یکدیگر را بسیار دوست داشته باشند و یا به بیان دراماتیک‌تر، زمانی که عشق بالاخره برنده می‌شود، باید با انواع شکست نیز مواجه شود (Beck & Beck-Gernsheim, 1995:78). از آنجایی که عشق حد و مرزی نمی‌شناسد، وقتی از بین برود، پایه‌های ازدواج و شراکت از بین خواهد رفت. اگر وعده‌های عشق فردی محقق نشود، دست‌اندرکاران به هر دلیلی با آزمایشی روبه‌رو می‌شوند که شکست خورده است. این بدان معناست که گسستن آن جایز ولو عقلانی است. بنابراین طلاق به تدریج عادی می‌شود؛ زیرا هر تلاش ناموفق برای دستیابی به ازدواجی سعادت‌مند می‌تواند تلاش دیگری به دنبال داشته باشد. عشق فردی نه تنها فرصت‌های جدیدی را برای شادی در اختیار افراد قرار می‌دهد، بلکه اشکال جدیدی از ناراحتی را نیز به آن‌ها می‌دهد و این دو به طور ناگسستنی به هم مرتبط هستند. این آشفتگی عادی طلاق است (Beck & Beck-Gernsheim, 2013:56).

تبدیل می‌شود، انواع جدیدی از ناراحتی‌ها و مبارزه‌ها وجود دارند که باید با آن‌ها مقابله نمود، هرچند یکدیگر را بسیار دوست داشته باشند و یا به بیان دراماتیک‌تر، زمانی که عشق بالاخره برنده می‌شود، باید با انواع شکست نیز مواجه شود (Beck & Beck-Gernsheim, 1995:78). از آنجایی که عشق حد و مرزی نمی‌شناسد، وقتی از بین برود، پایه‌های ازدواج و شراکت از بین خواهد رفت. اگر وعده‌های عشق فردی محقق نشود، دست‌اندرکاران به هر دلیلی با آزمایشی روبه‌رو می‌شوند که شکست خورده است. این بدان معناست که گسستن آن جایز ولو عقلانی است. بنابراین طلاق به تدریج عادی می‌شود؛ زیرا هر تلاش ناموفق برای دستیابی به ازدواجی سعادت‌مند می‌تواند تلاش دیگری به دنبال داشته باشد. عشق فردی نه تنها فرصت‌های جدیدی را برای شادی در اختیار افراد قرار می‌دهد، بلکه اشکال جدیدی از ناراحتی را نیز به آن‌ها می‌دهد و این دو به طور ناگسستنی به هم مرتبط هستند. این آشفتگی عادی طلاق است (Beck & Beck-Gernsheim, 2013:56).

در حالی که با کم‌رنگ شدن نقش قواعد سنتی، رهایی و آزادی زیادی برای فرد ایجاد شد. زن و مردی که از قید و بند خانواده و دیگر عوامل اجتماعی رها شده‌اند، نسبت به قبل، آزادی عمل بسیار بیشتری در تصمیم‌ها و کنش‌های خود دارند. اگرچه، این وضعیت در ظاهر سرشار از رضایت است، اما در عمل با دشواری زیادی همراه است. یکی از ویژگی‌های زندگی مدرن این است که هر یک از ما تعداد زیادی از گزینه‌های پیچیده و متناقض برای انتخاب داریم. (Beck & Beck-Gernsheim, 1995:80-82). این فردی شدن زنان را از نقش‌های سنتی‌شان خارج می‌نماید، ولی فرآیند مشابهی به تأیید و تقویت مردانگی سنتی یاری می‌رساند. این فرآیند تعارضی موجب افزایش تنش بر روی مسؤولیت‌های خانه‌داری و مراقبت از فرزندان می‌گردد. بنابراین زندگی زنان با این تعارض بین آزادی از نقش‌های انتسابی قدیمی و ارتباط مجدد با این نقش‌ها به جلو و عقب کشیده می‌شود (Beck, 1992:112).

به عبارت دیگر، فردی شدن در عین حال که به آزادی در انتخاب می‌انجامد، احساس ناامنی و تلاش برای گریز از مخاطره را نیز در پی دارد و این همان آزادی مخاطره‌آمیزی است که در دنیای مدرن وجود دارد؛ زیرا عدم موفقیت به شکستی شخصی تبدیل می‌شود. فرد به انتخاب‌گر از میان احتمالات زندگی، مرگ، بدن، هویت، ازدواج و ... تبدیل می‌شود. احساس ناامنی ناشی از نبود قواعد مشخص فرد را وادار به تکاپو و زندگی برای خود می‌کند. فرد باید به طور جداگانه قواعد و دستورالعمل‌هایی برای خود فراهم کرده و آن را در زندگی‌نامه خویش وارد کند (Beck & Beck-Gernsheim, 2002:24).

این تناقض بین آزادی انتخاب و احساس ناامنی ناشی از مخاطره‌های آن، تصادفی و اتفاقی نیست. بلکه سرشت دنیای مدرن و ذات مفهوم آزادی است. این مخاطره‌ها همراه و در درون آزاد بودن در انتخاب است که فرد ناچار به مواجهه با آن و تلاش برای

این تناقض بین آزادی انتخاب و احساس ناامنی ناشی از مخاطره‌های آن، تصادفی و اتفاقی نیست. بلکه سرشت دنیای مدرن و ذات مفهوم آزادی است. این مخاطره‌ها همراه و در درون آزاد بودن در انتخاب است که فرد ناچار به مواجهه با آن و تلاش برای

- ۲) بین فردی شدن و میزان گرایش به طلاق زنان رابطه مستقیم وجود دارد.
- ۳) بین افول ارزش‌های سنتی و میزان گرایش به طلاق زنان رابطه مستقیم وجود دارد.
- ۴) بین آزادی انتخاب و میزان گرایش به طلاق زنان رابطه مستقیم وجود دارد.
- ۵) بین بازاندیشی در نقش‌های جنسیتی و میزان گرایش به طلاق زنان رابطه مستقیم وجود دارد.
- ۶) بین احساس ناامنی و میزان گرایش به طلاق زنان رابطه مستقیم وجود دارد.
- ۷) بین تحصیلات و میزان گرایش به طلاق زنان رابطه مستقیم وجود دارد.
- ۸) بین درآمد و میزان گرایش به طلاق زنان رابطه مستقیم وجود دارد.

۳،۲ مدل نظری پژوهش

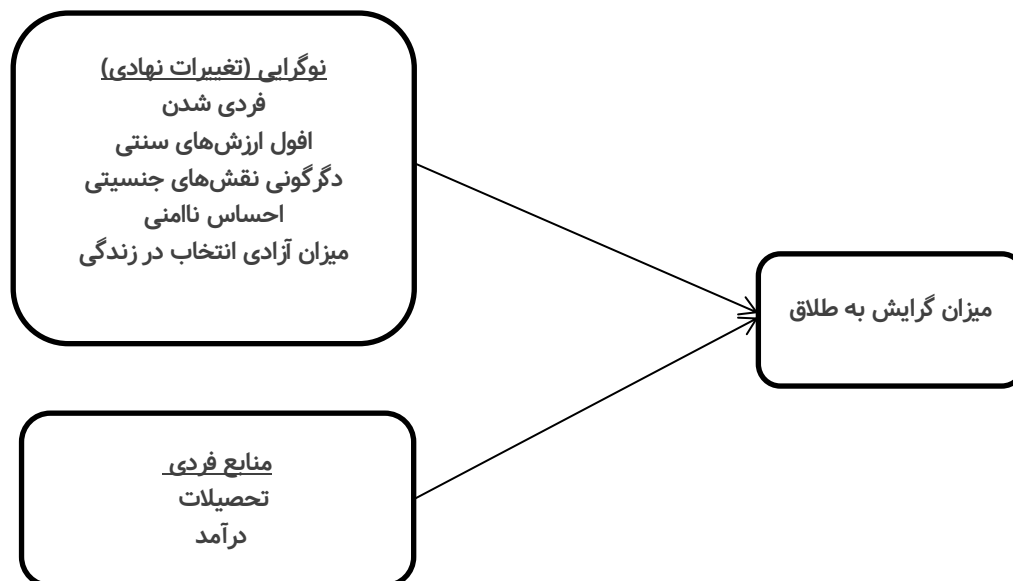
مدل نظری پژوهش در شکل ۱ نشان داده شده است.

شده است، کنار می‌گذارند. خواه طلاق را بخواهند یا نخواهند، خود را در موقعیت «زن مجرد» می‌یابند و باید زندگی روزمره خود را بر اساس آن سازمان‌دهی کنند (Beck, 2002:73).

بنابراین همان‌طور که در ابتدای این بخش نیز اشاره گردید، تغییرات و دگرگونی‌های نهادی در رابطه بین فرد و جامعه و قرار گرفتن فرد و جامعه در جریان نوگرایی منجر به فرآیند بازاندیشی در فرد می‌گردد. این بازاندیشی که یک آن را با مفهوم فردی شدن نشان می‌دهد در اثر تحولات اجتماعی مانند افول ارزش‌های سنتی و دگرگونی نقش‌های جنسیتی بروز می‌کند. فردی شدن متضمن افزایش تقاضاهای جدید در مردم و در عین حال افزایش آزادی در انتخاب‌های آنان است. از طرف دیگر، تغییر در منابع فردی و دسترسی بیشتر زنان به این منابع مانند تحصیلات بالاتر و کسب درآمد از طریق اشتغال، فرآیند فردی شدن تشدید یافته و گرایش‌های جدیدی مانند گرایش به طلاق در زنان به وجود می‌آورد که در گذشته برای آنان با توجه به غلبه ارزش‌های سنتی قابل تصور نبوده است.

۳،۱ فرضیات پژوهش

۱) بین نوگرایی و میزان گرایش به طلاق زنان رابطه مستقیم وجود دارد.

شکل ۱. مدل نظری پژوهش

Figure 1. The theoretical model of the research

از فرمول کوکران برابر با ۳۸۳ نفر برآورد شد که برای پیشگیری از خطای احتمالی چون پرسش‌نامه‌های پاسخ داده نشده، نیمه‌تمام و غیره ۴۰۰ نفر انتخاب شدند.

برای اجرای نمونه‌گیری از روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی متناسب با حجم استفاده شد و مناطق پنج‌گانه شهر رشت و سهم جمعیتی زنان همسردار در هر یک این مناطق از کل جمعیت این دسته از زنان شهر^۲ به‌عنوان طبقات نمونه‌گیری در نظر گرفته شده‌اند. به این ترتیب از منطقه یک ۲۵ درصد، منطقه دو ۱۲ درصد، منطقه سه ۲۲ درصد، منطقه چهار ۲۹ درصد و منطقه پنج ۱۲ درصد به‌عنوان نمونه انتخاب شدند.

برای سنجش اعتبار مقیاس‌های متغیرهای مستقل از روش اعتبار صوری استفاده شد و برای سنجش پایایی متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق از آلفای کرونباخ استفاده گردید. پس از طراحی اولیه پرسش‌نامه از ابتدا از نظرات اصلاحی تعدادی از اساتید علوم اجتماعی جهت تأمین اعتبار صوری آن

۴ روش

پژوهش حاضر از نوع کمی، مبتنی بر روش پیمایش و از نظر زمانی، یک پژوهش مقطعی و مربوط به زنان همسردار شهر رشت در سال ۱۴۰۰ است. جهت گردآوری اطلاعات از ابزار پرسش‌نامه محقق‌ساخته استفاده شده است که در سه بخش ویژگی‌های زمینه‌ای (تحصیلات، درآمد)، مؤلفه‌های نوگرایی (فردی‌شدن، افول ارزش‌های سنتی، آزادی انتخاب، بازاندیشی در نقش‌های جنسیتی، احساس ناامنی) و متغیر میزان گرایش به طلاق طراحی شده است. شاخصه‌های نوگرایی و متغیر میزان گرایش به طلاق با طرح گویه‌هایی به صورت طیف لیکرت ۵ حالتی از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم به صورت جمله‌های مثبت و منفی سنجیده شده‌اند.

جامعه آماری پژوهش، کلیه زنان همسردار شهر رشت است (به‌عنوان کسانی که در معرض واقعه طلاق قرار دارند چه برای آن‌ها رخ دهد یا رخ ندهد) که مطابق سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ برابر با ۱۹۴۱۰۳ نفر هستند.^۱ حجم نمونه با استفاده

^۲ آمار جمعیتی زنان از طریق مراجعه مستقیم به معاونت آمار سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان گیلان اخذ شده است.

^۱ www.amar.org.ir

شماره ۱ ارائه شده است. پس از جمع‌آوری داده‌ها از طریق پرسش‌نامه اصلاح شده، داده‌های حاصل جهت دستیابی به اهداف توصیفی و تبیینی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

استفاده شد و سپس در مرحله دوم پرسش‌نامه بر روی نمونه‌ای ۳۰ نفری به صورت پایلوت اجرا و اعتبار سازه‌ای آن مورد سنجش و اصلاح واقع گردید. گزارش میزان اعتبار و پایایی متغیرهای پژوهش در جدول

جدول ۱. میزان پایایی متغیرهای مستقل و وابسته

Table 1. Reliability of independent and dependent variables

متغیر	تعداد گویه‌ها	آلفای کرونباخ
فردی شدن	۶	۰/۷۰
افول ارزش‌های سنتی	۹	۰/۸۲
آزادی انتخاب	۱۰	۰/۸۹
بازاندیشی در نقش‌های جنسیتی	۱۰	۰/۹۱
احساس ناامنی	۷	۰/۹۰
گرایش به طلاق	۱۴	۰/۹۳

۴/۱/۳ فردی شدن^۳

فردی شدن به معنای این الزام در مدرنیته متاخر است که افراد در غیاب یقین‌ها و هنجارهای سنتی ثابت و الزام‌آور و ظهور شیوه‌های جدید زندگی که به طور مداوم در معرض تغییر است، باید زندگی‌نامه خود را خلق کنند (لاپتن، ۱۳۸۰: ۳۰۳). در واقع نوعی گرایش ذهنی و رفتاری که به خودمختاری فرد منجر می‌شود به گونه‌ای که اهداف و خواسته‌های شخصی فرد برایش پررنگ‌تر و مهم‌تر از اهداف و خواسته‌های دیگران می‌شود و بیشتر خود را مسؤول موفقیت و شکست خود می‌داند (بهران و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۵) و به‌طور کلی به شاخص‌هایی چون، خودباوری، اعتقاد به توانایی خود، رقابت، فاصله عاطفی، پیروزی و... اشاره دارد.

در پژوهش حاضر برای سنجش مفهوم فردی شدن به‌عنوان یکی از متغیرهای مستقل از پرسش‌نامه فوزیه نوردین و کاماروزمان جوسف^۴ بهره گرفته شده که گویه‌های زیر به صورت طیف

۴/۱ تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرهای پژوهش

۴/۱/۱ تحصیلات^۱

اطلاعات مربوط به سال‌های تحصیل زنان به دو شیوه ترتیبی و فاصله‌ای جمع‌آوری شده است. در شیوه ترتیبی برای تحصیلات ۵ طبقه به صورت - زیردیپلم - دیپلم - کاردانی - کارشناسی - کارشناسی ارشد و دکتری - در نظر گرفته شده است. در شیوه فاصله‌ای نیز از زنان پرسیده شده است که تعداد کلاس‌هایی که به صورت رسمی در مدارس و دانشگاه‌ها تحصیل کرده‌اند چند سال بوده است.

۴/۱/۲ درآمد^۲

برای سنجش متغیر درآمد، از زنان خواسته شد که میزان درآمد خود را ذکر کنند که بدین صورت متغیر یاد شده نیز از طریق مقیاس فاصله‌ای مورد سنجش قرار گرفت.

³ Individualization

⁴ Fauzieh Noordin and Kamaruzaman Jusoff

¹ Education

² Income

لیکرت (کاملاً موافقم، موافقم، نه موافق نه مخالف، مخالف، کاملاً مخالفم) طراحی شده است:

جدول ۲. تعریف عملیاتی متغیر فردی شدن

Table 2. Operational definition of the individualization

مفهوم	گویه‌ها
فردی شدن	رقابت قانون طبیعت است.
	هنگامی که فردی بهتر از من عمل می‌کند، من دچار تنش می‌شوم.
	بدون رقابت امکان ندارد که جامعه خوبی داشته باشیم.
	پیروزی همه چیز است.
	مهم است که شغلم را بهتر از دیگران انجام دهم.
	من از جمله افرادی هستم که بر پیروزی تأکید دارم.

در پژوهش حاضر برای سنجش مفهوم افول ارزش‌های سنتی به‌عنوان یکی از متغیرهای مستقل از پرسش‌نامه محقق‌ساخته استفاده شده است. انتخاب گویه‌ها در این سنجش از روی مصاحبه‌های مقدماتی با تعدادی از زنان در شهر رشت انجام شده و پس از تعدیل آن‌ها به صورت طیف لیکرت (کاملاً موافقم، موافقم، نه موافق نه مخالف، مخالف، کاملاً مخالفم) طراحی شده است:

۴/۱/۴ افول ارزش‌های سنتی^۱

بک و بک‌گرنشایم در خصوص افول ارزش‌های سنتی بر این باورند که افول ارزش‌های سنتی به معنای تحلیل رفتن یقین‌های گذشته است که مسیر زندگی افراد را تعیین می‌کردند. ایده‌های سنتی در مورد منزلت، هویت و... که اکنون فرد مجبور به تابعیت از آن‌ها نیست و به جای الگوهای جمعی به تمایلات و الگوهای فردگرایانه پایبند شده است (Beck & Gernsheim, 2002:1995).

جدول ۳. تعریف عملیاتی متغیر افول ارزش‌های سنتی

Table 3. Operational definition of decline of traditional values

مفهوم	گویه‌ها
افول ارزش‌های سنتی	روابط جنسی قبل از ازدواج بین دختر و پسر اشکالی ندارد.
	باید به حرف بزرگ‌ترها گوش داد حتی اگر علاقه و تمایلی به آن موضوع نداشته باشیم.
	باید احترام بزرگ‌ترها را حفظ کنیم حتی اگر حق با ما بوده باشد.
	باید به ارزش‌های سنتی تحت هر شرایطی (حتی اگر باعث از دست دادن چیزهای مورد علاقه‌مان شود) پایبند باشیم.
	زنان در مجامع عمومی نباید هرطور دلشان خواست لباس بپوشند.
	از خودگذشتگی برای خانواده نوعی ارزش و سربلندی برای زنان محسوب می‌شود.
	حق طلاق باید با مردان باشد چون زنان احساساتی‌تر هستند.
	دختران باید بیشتر از پسران در سخن گفتن، ادب را رعایت کنند. بهتر است زن هنگام حضور مهمان غریبه چادر سر کند.

¹ Decline of traditional values

۴٫۱٫۵ آزادی انتخاب^۱

آزادی یا رهایی، به مفهوم مختلطی اشاره دارد که شامل مفاهیم پایه‌ای خودمختاری، حکومت بر خود و استقلال از یک‌سو و توانایی کلی در انجام کارها، داشتن انتخاب‌های مختلف و توانایی کسب هدف‌های انسانی از سوی دیگر می‌باشد. داشتن انتخاب‌های مختلف در مورد انجام یک کار (Optionality) به این معنی است که اگر شخصی بخواهد آن را انجام دهد، هیچ چیز نباید او را از انجام آن بازدارد و اگر نخواهد آن را انجام دهد، هیچ چیز نباید او را مجبور به انجام آن کند (Feinberg, 1998). در واقع آزادی انتخاب، به معنای داشتن انتخاب‌های متعدد برای ساختن زندگی‌نامه خویش

است. به عبارت دیگر، افول ارزش‌های سنتی و فردی‌شدن به کاهش نفوذ مسیرهای از پیش تعیین‌شده انجامیده و فرد باید درباره همه چیز تصمیم‌گیری کند و انتخاب‌گر از میان احتمالات باشد (Beck & Beck-Gernsheim, 2002:1995).

در پژوهش حاضر برای سنجش مفهوم آزادی انتخاب به‌عنوان یکی از متغیرهای مستقل از پرسش‌نامه محقق‌ساخت استفاده شده است. انتخاب گویه‌ها در این سنجش از روی مصاحبه‌های مقدماتی با تعدادی از زنان در شهر رشت انجام شده و پس از تعدیل آن‌ها به صورت طیف لیکرت (کاملاً موافقم، موافقم، نه موافق نه مخالف، مخالف، کاملاً مخالف) طراحی شده است:

جدول ۴. تعریف عملیاتی متغیر آزادی انتخاب

Table 4. Operational definition of freedom of choice

مفهوم	گویه‌ها
آزادی انتخاب	زنان باید در استفاده یا عدم استفاده از تنظیم خانواده آزاد باشند.
	در خصوص رفتن به مکان‌های مختلف (اداری، مهمانی، تفریحی و...) نظر و اجازه شوهرم اهمیت دارد.
	اشکالی ندارد که ساعت ورود و خروج به خانه با اطلاع شوهرم باشد.
	شوهر حق دارد که از پس‌انداز و درآمد زن خود اطلاع داشته باشد.
	باید بتوانم فارغ از دخالت و اهمیت دادن به نظرات دیگران در خصوص آینده خودم تصمیم‌گیری کنم.
	اگر بخواهم دست به عمل جراحی (زیبایی و یا سلامتی) بزنم، بهتره شوهرم هم با آن موافق باشد.
	باید خودم بتوانم نوع پوشش و آرایش ظاهر را انتخاب کنم.
	دوست ندارم که والدین یا همسر در میزان استفاده من از فضای مجازی دخالت کنند.
	در مورد نحوه ارتباط با دیگران باید خودم بتوانم آزادانه تصمیم‌گیری کنم.
	باید بتوانم در خصوص مسائل مطرح در جامعه حرفم را بزنم.
در خصوص مسائل مطرح در جامعه اگر لازم شد باید عمل کنم.	

۴٫۱٫۶ بازاندیشی در نقش‌های جنسیتی^۲

به عقیده گیدنز، بازاندیشی یکی از سه منبع پویایی مدرنیته است و مراد از آن فرآیند تعریف و بازتعریف خود از طریق مشاهده و تأمل در اطلاعات درباره

مسیرهای ممکن زندگی روزمره است (سهراب‌زاده و دیگران، ۱۳۹۹: ۱۱). همچنین بازاندیشی را می‌توان به توانایی افراد برای تأمل انتقادی بر روی خود و شرایط موجود و همچنین امکان تغییر دادن هویت خود

² Rethinking gender roles

¹ Freedom of choice

در پژوهش حاضر برای سنجش مفهوم بازاندیشی در نقش‌های جنسیتی به‌عنوان یکی از متغیرهای مستقل از پرسش‌نامه محقق‌ساخت استفاده شده است. انتخاب گویه‌ها در این سنجش از روی مصاحبه‌های مقدماتی با تعدادی از زنان در شهر رشت انجام شده و پس از تعدیل آن‌ها به صورت طیف لیکرت (کاملاً موافقم، موافقم، نه موافقم، نه مخالف، مخالف، کاملاً مخالفم) طراحی شده است:

براساس اطلاعات جهان پیرامون تعریف کرد (افراسیابی و خرم‌پور، ۱۳۹۴: ۳۱). بازاندیشی در نقش‌های جنسیتی سنتی و ازپیش‌تعیین‌شده درباره دو جنس که در آن مرد به کارهای خارج از خانه و زن به کارهای داخل خانه محدود بود. این تغییرات به گسترش ورود زنان به عرصه‌های مختلف اجتماعی مانند آموزش و پرورش، بازار کار و نیز اندیشه‌های برابری‌طلبانه در زمینه روابط بین دو جنس انجامیده است (Beck & Beck-Gernsheim, 2002:1995).

جدول ۵. تعریف عملیاتی متغیر بازاندیشی در نقش‌های جنسیتی

Table 5. Operational definition of the reflection in gender roles

گویه‌ها	مفهوم
هم مرد و هم زن باید در تأمین درآمد خانواده مشارکت کنند.	بازاندیشی در نقش‌های جنسیتی
بہتر است که مسؤولیت تربیت کودکان به صورت برابر بر عهده مرد و زن باشد.	
مردان در کارهای خانه باید به همسران خود کمک کنند.	
تحصیلات دانشگاهی برای پسران مهم‌تر از دختران است.	
جای زن در خانه است.	
کار و مسؤولیت زن صرفاً نگهداری از شوهر و فرزندان است.	
تنها نقش و وظیفه زنان فرزندزایی است.	
زنان حق دخالت را در امورات اقتصادی خانواده ندارند.	
زنان حق تصمیم‌گیری و اظهارنظر در خصوص مسائل اجتماعی و سیاسی را ندارند.	
تصمیم نهایی در خصوص امورات خانواده باید توسط مردان گرفته شود.	

در پژوهش حاضر برای سنجش مفهوم احساس ناامنی به‌عنوان یکی از متغیرهای مستقل از پرسش‌نامه محقق‌ساخت که از طریق مصاحبه با تعدادی از زنان همسر دار تهیه شده است، استفاده شد و گویه‌های آن به صورت طیف لیکرت (کاملاً موافقم، موافقم، نه موافقم، نه مخالف، مخالف، کاملاً مخالفم) طراحی شده است:

۴٫۱٫۷ احساس ناامنی^۱

تردیدها و بلاتکلیفی‌هایی که افراد در مواجهه با گزینه‌های پیش روی خود برای ساختن زندگی‌نامه خویش دارند و آگاهی از این مسأله که هر انتخابی با مخاطره‌ای همراه است. این شرایط بازبینی و مدیریت فعال گزینه‌های موجود برای ادامه زندگی را شامل می‌شود که پیامدهای متناقضی در بر دارد (Beck & Beck-Gernsheim, 2002:1995).

¹ Feeling insecure

جدول ۶. تعریف عملیاتی متغیر احساس ناامنی

Table 6. Operational definition of feeling insecure

مفهوم	گویه‌ها
احساس ناامنی	احساس می‌کنم که پرداختن مداوم به کار در خانه باعث فرسوده شدن و از بین رفتن شادابی‌ام شده است.
	نامعلوم بودن آینده زندگی زناشویی‌ام موجب نگرانی‌ام می‌شود.
	داشتن حساب بانکی شخصی برای امنیت زنان در زندگی زناشویی لازم است.
	چون پشتوانه مالی کافی برای خودم دارم نگرانی از آینده‌ام ندارم.
	نداشتن پشتوانه مالی باعث نگرانی زن در زندگی زناشویی می‌شود.
	از نظر مالی نگران زندگی‌ام در صورت فوت همسر هستم.
	از نظر مالی نگران زندگی‌ام در صورت جدایی از همسر هستم.

۴٫۱٫۸ میزان گرایش به طلاق^۱

نگرش یا گرایش جهت‌گیری و وضعیت روانی کلی است که فرد نسبت به موضوع معینی دارد و می‌تواند دارای همه یا برخی از این ابعاد باشد: ۱- بعد شناختی که تصورات شخص را در مورد چگونگی موضوع مورد نظر در بر دارد، ۲- بعد عاطفی که شامل احساسات و عواطف مثبت و منفی شخص نسبت به موضوع می‌شود و ۳- بعد رفتاری که آمادگی فرد برای رفتار، له یا علیه موضوع نگرش یا گرایش است (حیدری بیگوند و بخشی، ۱۳۸۴: ۴۸). در تحقیق حاضر، میزان گرایش به طلاق زنان به-عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است که عبارت است از: «میزان تمایل و علاقه زوجین (زن) به جدا شدن از یکدیگر (شوهر) و گسستن پیوند

زناشویی طی مراحل قانونی» (ریاحی و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۲۲) که نشان‌دهنده شدت تمایل زوجین (زنان) برای جد شدن از یکدیگر [همسرشان] است (عباس‌زاده و دیگران، ۱۳۹۴: ۳۲).

در پژوهش حاضر برای سنجش مفهوم گرایش به طلاق به‌عنوان متغیر وابسته تحقیق که به صورت یک مقیاس سه بعدی عملیاتی شده نیز از پرسش-نامه محقق‌ساخت استفاده شده است. انتخاب گویه‌ها در این سنجش از روی مصاحبه‌های مقدماتی با تعدادی از زنان در شهر رشت انجام شده و پس از تعدیل به صورت طیف لیکرت (کاملاً موافقم، موافقم، نه موافق نه مخالف، مخالف، کاملاً مخالفم) طراحی شده است:

¹ Tendency to divorce

جدول ۷. تعریف عملیاتی متغیر گرایش به طلاق

Table 7. Operational definition of tendency to divorce

مفهوم	ابعاد	گویه‌ها
شناختی	شناختی	طلاق باعث متلاشی‌شدن کانون گرم خانواده می‌شود.
		طلاق گرفتن باعث به وجود آمدن مشکل در تهیه هزینه زندگی می‌شود.
		طلاق راهی درست برای پایان دادن به اختلاف خانوادگی است.
		با جود مشکلات و ناامنی‌هایی که در جامعه برای مطلقه‌ها وجود دارد، حاضریم طلاق بگیریم.
گرایش به طلاق	عاطفی	به طلاق به‌عنوان یک راه‌حل غیرمنطقی که حاصل ناتوانی زوجین در برقراری روابط موفق است، نگاه می‌کنم.
		طلاق یک انگ اجتماعی است و من حاضر نیستم این انگ را تحمل کنم.
		زن باید با لباس عروس به خانه شوهر برود و با کفن از آن خارج شود.
		طلاق گرفتن مشکلات روحی زیادی را به بار می‌آورد.
		طلاق باعث آسیب‌دیدگی روحی و روانی خانواده می‌شود.
رفتاری	رفتاری	طلاق گرفتن باعث تنها شدن می‌شود.
		علی‌رغم وجود نیازهای عاطفی و احساس تنهایی بعد از طلاق، حاضریم طلاق بگیریم.
		با دریافت تمامی حق و حقوقم، حاضریم طلاق بگیریم.
		در صورت دریافت حضانت فرزندانم در مقابل مهریه حاضریم طلاق بگیریم.
		حاضریم طلاق بگیریم حتی اگر شده از حقوق قانونی‌ام بگذرم.

۵ یافته‌های پژوهش

در پژوهش حاضر، میانگین میزان فردی‌شدن زنان همسر دار پاسخ‌گو برابر با ۲/۴۴ است که در سطح متوسط قرار دارد. میانگین افول ارزش‌های سنتی برابر با ۲/۷۹ بوده که نزدیک به سطح بالا است. میانگین متغیر آزادی انتخاب برابر با ۲/۳۴ و در سطح متوسط است. میانگین متغیر بازاندیشی در نقش‌های جنسیتی برابر با ۱/۵۹ و در سطح تقریباً پایین است. میانگین احساس ناامنی برابر با ۲/۴۹ و در سطح متوسط است. میانگین نوگرایی زنان همسر دار برابر با ۲/۳۳ و در سطح متوسط است. همچنین پایین‌ترین میزان گرایش به طلاق در زنان همسر دار برابر با ۱/۰۷، و بالاترین میزان گرایش به طلاق برابر با ۴/۹۳ بوده است. به عبارتی میانگین گرایش به طلاق برابر با ۳/۲۵ و در سطح بالا است.

در پژوهش حاضر از مجموع ۴۰۰ نفر از زنان همسر دار پاسخ‌گو، بیشترین میزان فراوانی به گروه سنی زنان همسر دار ۳۵ تا ۳۹ سال تعلق دارد و میانگین سنی زنان همسر دار در این تحقیق برابر با ۳۶/۲۸ سال بوده، بیش از ۶۰ درصد زنان همسر دار پاسخ‌گو دارای تحصیلات، تا سطح دیپلم و فوق دیپلم و بیش از ۳۰ درصد نیز دارای تحصیلات کارشناسی و بالاتر بوده‌اند. همین‌طور یافته‌ها نشان داد که ۳۳/۸ درصد زنان همسر دار شاغل و بیش از ۶۶ درصد زنان همسر دار، خانه‌دار و به عبارتی غیرشاغل هستند و از نظر سطح درآمدی نیز با ۶۰ درصد بیشترین میزان فراوانی به زنان همسر دار فاقد درآمد تعلق دارد.

جدول ۸. نتایج آزمون فرضیات بین متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش

Table 8. Hypothesis test results between independent and dependent variables of the research

نوع رابطه	آزمون	میزان گرایش به طلاق	متغیرهای مستقل
رابطه معنادار و مستقیم	r پیرسون	ضریب همبستگی ** ۰/۲۱۲	تحصیلات زنان همسر دار
		سطح معناداری ۰/۰۰۰	
رابطه معنادار و مستقیم	r پیرسون	ضریب همبستگی ** ۰/۲۵۴	درآمد زنان همسر دار
		سطح معناداری ۰/۰۰۰	
رابطه معنادار و مستقیم	r پیرسون	ضریب همبستگی ** ۰/۴۹۹	نوگرایی
		سطح معناداری ۰/۰۰۰	
عدم وجود رابطه معنادار	r پیرسون	ضریب همبستگی ۰/۰۵۵	میزان فردی شدن
		سطح معناداری ۰/۲۷۱	
رابطه معنادار و مستقیم	r پیرسون	ضریب همبستگی ** ۰/۴۸۴	افول ارزش‌های سنتی
		سطح معناداری ۰/۰۰۰	
رابطه معنادار و مستقیم	r پیرسون	ضریب همبستگی ** ۰/۴۸۰	آزادی انتخاب
		سطح معناداری ۰/۰۰۰	
رابطه معنادار و مستقیم	r پیرسون	ضریب همبستگی ** ۰/۲۶۱	بازاندیشی در نقش‌های جنسیتی
		سطح معناداری ۰/۰۰۰	
عدم وجود رابطه معنادار	r پیرسون	ضریب همبستگی ۰/۰۳۸	احساس ناامنی
		سطح معناداری ۰/۴۴۴	

۵/۱ تحلیل رگرسیون چندگانه

براساس داده‌های جدول شماره ۹، ضریب همبستگی مدل رگرسیونی هم‌زمان متغیرهای مستقل برای تبیین میزان گرایش به طلاق برابر با ۰/۵۹ است که نمایانگر همبستگی متوسط بین متغیرهای مستقل و میزان گرایش به طلاق است. مقدار ضریب تعیین ۰/۳۵ هم نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل می‌توانند چیزی حدود ۰/۳۵ درصد از تغییرات مربوط به میزان گرایش به طلاق را پیش‌بینی کنند.

همان‌طور که جدول شماره ۸ نشان می‌دهد، فرضیه‌های مبنی بر وجود رابطه بین میزان فردی شدن و احساس ناامنی و میزان گرایش زنان همسر دار به طلاق رد می‌شود و میان این متغیرها و میزان گرایش زنان به طلاق رابطه‌ای وجود ندارد. فرضیه‌های مبنی بر وجود رابطه بین تحصیلات زنان، درآمد زنان، نوگرایی، افول ارزش‌های سنتی، آزادی انتخاب و بازاندیشی در نقش‌های جنسیتی و میزان گرایش به طلاق زنان مورد تأیید قرار می‌گیرد. شدت رابطه، متوسط و جهت رابطه، مستقیم است؛ یعنی با افزایش این متغیرها میزان گرایش به طلاق نیز افزایش پیدا می‌کند و بالعکس.

جدول ۹. مدل رگرسیونی هم‌زمان متغیرهای مستقل برای تبیین میزان گرایش به طلاق

Table 9. Simultaneous regression model of independent variables to explain the tendency to divorce

سطح معناداری آزمون F	مقدار آزمون F	ضریب تعیین تعدیل شده	ضریب تعیین	ضریب همبستگی	مدل همزمان
۰/۰۰۰	۳۰/۲۴۵	۰/۳۳۹	۰/۳۵۱	۰/۵۹۲	

براساس اطلاعات جدول شماره ۱۰، به ترتیب متغیرهای افول ارزش‌های سنتی، آزادی انتخاب، درآمد زنان و بازاندیشی در نقش‌های جنسیتی دارای جدول ۱۰. ضرایب رگرسیونی بین متغیرهای مستقل و وابسته

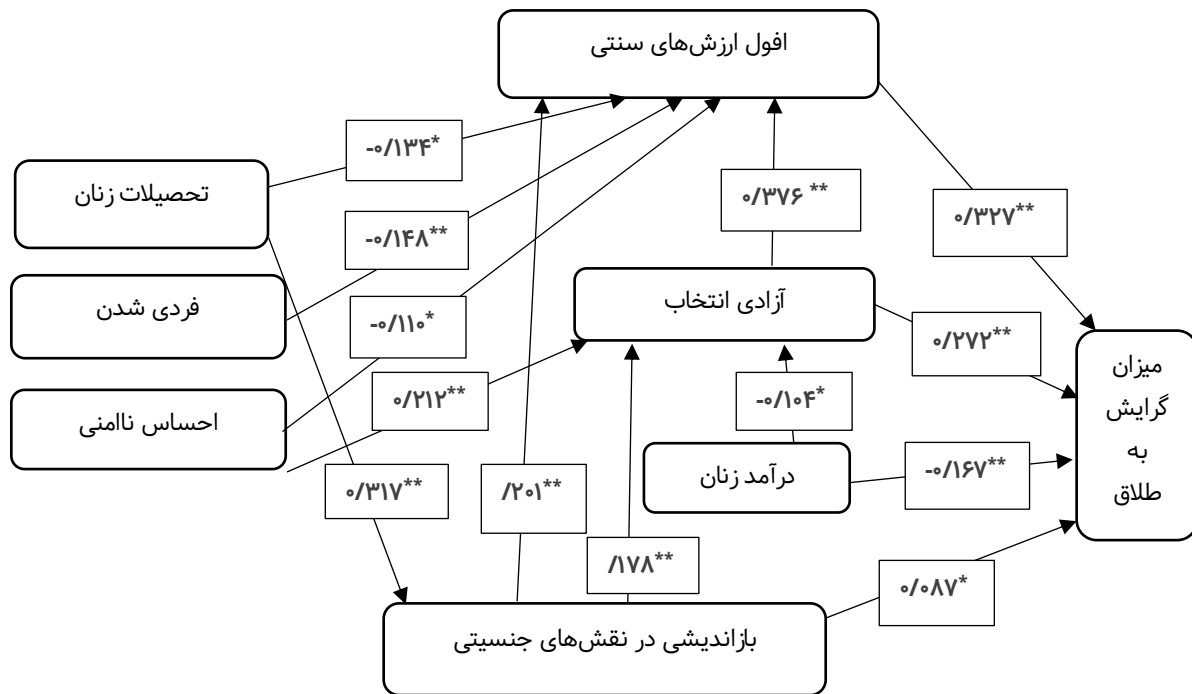
Table 10. Regression coefficients between independent and dependent variables

سطح معناداری	مقدار تی	ضریب تأثیر استاندارد بتا	ضریب تأثیر غیر استاندارد	متغیرها
۰/۰۰۰	۶/۲۰۱		۲۰/۹۷۷	مقدار ثابت
۰/۰۰۰	۶/۷۳۴	۰/۳۲۷	۳/۷۰۰	افول ارزش‌های سنتی
۰/۰۰۰	۵/۸۴۳	۰/۲۷۲	۲/۹۵۵	آزادی انتخاب
۰/۰۰۰	-۳/۶۹۱	-۰/۱۶۷	-۵/۳۳۷	درآمد زنان
۰/۰۴۵	۱/۹۲۷	۰/۰۸۷	۱/۳۵۱	بازاندیشی در نقش‌های جنسیتی

ارزش‌های سنتی، آزادی انتخاب، درآمد زنان و بازاندیشی در نقش‌های جنسیتی بیشترین تأثیر مستقیم را بر گرایش به طلاق دارند.

۵٫۲ تحلیل مسیر

شکل شماره ۲ نمایانگر مدل تجربی تحقیق است و نشان می‌دهد که به ترتیب متغیرهای کاهش

شکل ۲. دیاگرام مسیر عوامل مؤثر بر میزان گرایش به طلاق

Figure 2. Path diagram of factors affecting the degree of tendency to divorce

بازاندیشی در نقش‌های جنسیتی بر روی میزان گرایش به طلاق تأثیر دارند. متغیرهای آزادی انتخاب، درآمد زنان و بازاندیشی در نقش‌های جنسیتی نیز تنها متغیرهایی هستند که هم به صورت مستقیم و هم به صورت غیرمستقیم از طریق متغیرهای افول ارزش‌های سنتی و آزادی انتخاب بر میزان گرایش به طلاق تأثیر دارند.

مطابق با جدول شماره ۱۱، متغیر افول ارزش‌های سنتی صرفاً به صورت مستقیم بر میزان گرایش به طلاق تأثیر دارد و همین‌طور بیشترین اثر مستقیم را در میزان گرایش به طلاق زنان دارا می‌باشد. متغیرهای تحصیلات زنان، فردی شدن و احساس نامنی نیز صرفاً به صورت غیرمستقیم از طریق متغیرهای افول ارزش‌های سنتی، آزادی انتخاب و

جدول ۱۱. اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر متغیر میزان گرایش به طلاق
Table 11. Direct and indirect effects of independent variables on the variable of tendency to divorce

اثر کلی	اثر غیر مستقیم	اثر مستقیم	متغیرها
۰/۳۲۷		۰/۳۲۷**	افول ارزش‌های سنتی
۰/۶۴۸	۰/۳۷۶** (از طریق افول ارزش‌های سنتی)	۰/۲۷۲**	آزادی انتخاب
-۰/۲۷۱	-۰/۱۰۴* (از طریق آزادی انتخاب)	-۰/۱۶۷**	درآمد زنان
۰/۴۶۶	۰/۲۰۱** (از طریق افول ارزش‌های سنتی) ۰/۱۷۸** (از طریق آزادی انتخاب)	۰/۰۸۷*	بازاندیشی در نقش‌های جنسیتی
-۰/۴۵۱	-۰/۱۳۴** (از طریق افول ارزش‌های سنتی) -۰/۳۱۷** (از طریق بازاندیشی در نقش‌های جنسیتی)		تحصیلات زنان
-۰/۱۴۸	-۰/۱۴۸** (از طریق افول ارزش‌های سنتی)		فردی شدن
-۰/۳۲۲	-۰/۱۱۰* (از طریق افول ارزش‌های سنتی) ۰/۲۱۲** (از طریق آزادی انتخاب)		احساس ناامنی

۶ نتیجه‌گیری

با توجه به تغییرات اقتصادی- اجتماعی گسترده‌ای که در چند دهه اخیر در این استان به‌ویژه در زمینه تحصیلات و اشتغال زنان به وجود آمده یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که از بین مشخصه‌های اقتصادی - اجتماعی مورد نظر در پژوهش، متغیرهای تحصیلات و درآمد با گرایش به طلاق زنان دارای رابطه معنادار و مستقیم بوده‌اند. به صورتی که با افزایش هر یک از متغیرهای نامبرده، میزان گرایش به طلاق زنان نیز افزایش پیدا می‌کند. این امر ممکن است به‌عنوان نشانه‌ای از استقلال بیشتر زنان تفسیر شود، به‌عنوان پیامد آن تغییرات عینی که زنان را به طور فزاینده‌ای از مدل سنتی زندگی‌نامه زنان دور کرده است (Beck, 2002:72). دگرگونی نقش‌های جنسیتی و ورود زنان به عرصه‌های اجتماعی نیز باعث شده دیگر آن تقسیم‌بندی سنتی زن در خانه و مرد در بیرون از خانه ارزش خود را از دست بدهد. زنان دیگر آن وابستگی اقتصادی و اجتماعی زیاد را به شوهر خود ندارند. زنان از طریق طلاق، مدل سنتی زندگی‌نامه زنان را که به ازدواج به‌عنوان «هدف اصلی زندگی» معطوف شده است،

هدف پژوهش حاضر این بود که رابطه بین مشخصه‌ها و مؤلفه‌های نوگرایی، چه در بعد منابع فردی (مشخصه‌های اقتصادی-اجتماعی نشانگر نوگرایی: درآمد و تحصیلات زنان) و چه در بعد تغییرات نهادی (فردی شدن، افول ارزش‌های سنتی، آزادی انتخاب، احساس ناامنی، بازاندیشی در نقش‌های جنسیتی) را با گرایش زنان به طلاق در جامعه امروز گیلان (به‌ویژه شهر رشت) مورد بررسی (توصیف و تبیین) قرار دهد. اولین یافته توصیفی این پژوهش نشان می‌دهد که میزان گرایش به طلاق در بین پاسخ‌گویان بالاتر از سطح متوسط و نزدیک به بالا است. این امر با توجه به سطح بالای میزان‌های طلاق در استان گیلان و به‌ویژه شهر رشت چندان دور از انتظار نبوده و نیست و نشانگر این است که بررسی گرایش به طلاق و به‌ویژه عوامل مرتبط با آن تا چه حد می‌تواند از اهمیت بالایی در این استان برخوردار باشد.

همان‌طور بک و بک گرنشایم (1995:62) معتقدند، مردم به خاطر عشق ازدواج می‌کنند و به‌خاطر عشق طلاق می‌گیرند. آن‌ها گرایش به طلاق پیدا می‌کنند؛ زیرا بیش از آن‌چه که از ازدواجشان می‌توانستند به‌دست بیاورند، می‌خواستند. به اعتقاد آن‌ها یکی از دلایلی که باعث افزایش طلاق می‌گردد، انتظارات و توقعات بیش از اندازه‌ای است که آنان از ازدواج دارند؛ زیرا آن‌ها نمی‌خواهند با یک فرد ضعیف کنار بیایند. اگرچه، ازدواج در ابتدا بر پایه عشق و علاقه به یک فرد شروع می‌شود، اما طلاق نیز به‌خاطر عشق و علاقه به خود و اهمیت دست‌یابی به اهداف و خواسته‌های خود، اتفاق می‌افتد. کاهش نفوذ قواعد سنتی نیز موجب شده تا ناپسند بودن طلاق به مانند گذشته نبوده و طلاق به‌عنوان یک راه‌حل اجتماعی مورد توجه قرار گیرد. همه این عوامل که خود را در «فردی شدن» نشان می‌دهد، به افزایش گرایش به طلاق و جدایی زوجین انجامیده است.

با توجه به نتایج رگرسیون چندگانه، در نهایت متغیرهای مستقل موجود در پژوهش با هم می‌توانند چیزی بیش از یک سوم از تغییرات مربوط به گرایش به طلاق را پیش‌بینی کنند و از بین مؤلفه‌های نوگرایی، آزادی انتخاب و افول ارزش‌های سنتی پُر قدرت‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های تغییرات مربوط به گرایش به طلاق زنان در شهر رشت محسوب می‌شوند. به عبارتی با ورود جریان مدرنیته به کشور و اجرای برنامه‌های توسعه و نوسازی در دهه‌های دوم و سوم انقلاب، تغییرات شگرفی در هویت و نگرش زنان ایجاد شد که افزایش استقلال اقتصادی زنان و حضور گسترده‌تر زنان را در جامعه به همراه داشت که در نتیجه آن زنان احساس می‌کنند که باید از نظام پدرسالاری و ارزش‌های منتسب به آن رها گردید و با کسب استقلال از این ارزش‌ها مسیر زندگی خود را تعیین نمایند. افول ارزش‌های سنتی یا به عبارت دیگر سنت‌زدایی و گذر از پیوندها و وابستگی‌های سنتی و انحلال ساختارهای جمعی به‌عنوان ریشه تغییرات نهادی

کنار می‌گذارند. خواه طلاق را بخواهند یا نخواهند، خود را در موقعیت «زن مجرد» می‌یابند و باید زندگی روزمره خود را بر اساس آن سازمان‌دهی کنند. این بخش از پژوهش با پژوهش‌های علی‌مندگاری و همکاران (۱۳۹۵) و فوکما و لایف‌بروئر (2004) نیز در یک راستا می‌باشد.

همچنین یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که بین برخی از مؤلفه‌های نوگرایی مانند افول ارزش‌های سنتی، آزادی انتخاب و بازاندیشی در نقش‌های جنسیتی با گرایش به طلاق زنان به‌ویژه در شهر رشت رابطه معنادار و مستقیم وجود دارد. به صورتی که با افزایش هر کدام از متغیرهای نامبرده، گرایش به طلاق زنان نیز افزایش پیدا می‌کند. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل مسیر، متغیرهای افول ارزش‌های سنتی، آزادی انتخاب و درآمد زنان و بازاندیشی در نقش‌های جنسیتی تأثیری مستقیم بر گرایش به طلاق زنان دارند. در این بین، افول ارزش‌های سنتی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های نوگرایی بیشترین اثر مستقیم را بر گرایش به طلاق زنان در شهر رشت می‌گذارد.

کاهش اعتبار و افول ارزش‌های سنتی بر کم‌رنگ شدن اهداف جمعی و تضعیف ارزش‌های خانوادگی تأثیرگذار بوده، به‌طوری‌که کاهش ارزش‌های سنتی در میان زنان متأهل شهر رشت در سطح بالایی قرار دارد که این خود سبب افزایش نگرش‌های جدید و بازاندیشی در آن‌ها می‌شود. افزایش بازاندیشی همان‌طور که بک (1992) عنوان می‌کند سبب افزایش آزادی انتخاب در افراد می‌شود. امکان انتخاب آزادانه برای زندگی خصوصی افراد از یک طرف تغییرات هویتی به‌دنبال می‌آورد و از طرف دیگر می‌تواند با خود ناامنی و تبعات مختلفی مانند گرایش فزاینده زنان به طلاق به بار آورد، به‌گونه‌ای که نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که میزان گرایش به طلاق در زنان شهر رشت در سطح نزدیک به بالا قرار دارد.

همچون مادرهای مجرد و ... شود و لازم است که جامعه آمادگی لازم برای درک و سازگاری و حمایت از این شکل‌های جدید در نهاد خانواده را داشته باشد.

منابع مالی

این مقاله حمایت مالی نداشته است.

سهم نویسندگان

هر دو نویسنده در تهیه این تحقیق مشارکت و نقش سازنده‌ای داشته‌اند.

تعارض منافع

نویسندگان مقاله فاقد تعارض منافع هستند.

نقش بسزایی در بازاندیشی زنان در وضعیت حال و آینده آن‌ها دارد. در واقع فرد با جداشدن از ایده‌ها، ارزش‌ها، هنجارها، باورها و ایدئولوژی‌های سنتی، با آزادی بیشتری در انتخاب راه زندگی اجتماعی و برقراری رابطه با دیگران روبه‌رو بوده و سعی می‌کند زندگی فردی خود و رابطه‌اش را با جامعه از طریق این انتخاب‌های جدید شکل دهد. در واقع، افزایش روزافزون نوگرایی و مؤلفه‌های آن علی‌الخصوص کاهش ارزش‌های سنتی و افزایش آزادی انتخاب در جوامع امروزی و ایجاد اندیشه‌های نو در زنان نسبت به حقوق و جایگاهشان سبب گرایش فزاینده زنان به طلاق در شهر رشت شده است که می‌تواند موجب شکل‌گیری شکل‌های نوینی از خانواده

منابع

ازکیا، مصطفی؛ وثوقی، منصور و عبدالمهدی، عادل (۱۳۹۲). جهان-محلی‌شدن و بازاندیشی در

هویت زنان: مطالعه موردی هورامان تخت.

توسعه محلی (روستایی- شهری). (۲)۵، ۲۲-

۱. [10.22059/JRD.2013.50582](https://doi.org/10.22059/JRD.2013.50582)

اسحاقی، محمد؛ محبی، سیده فاطمه، پروین، ستار و محمدی، فریبرز (۱۳۹۱). سنجش عوامل اجتماعی مؤثر بر درخواست طلاق زنان در شهر تهران. *زن در توسعه و سیاست*، ۱۰(۳)، ۱۲۴ - ۹۷.

doi.org/10.22059/jwdp.2012.29484

افراسیابی، حسین و خرم‌پور، یاسین (۱۳۹۴). مطالعه بازاندیشی اجتماعی در میان جوانان شهر یزد. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۶(۳)، ۳۸-۲۳.

آقاجانی، زهرا؛ جهانگیری، جهانگیر و لهسایی‌زاده، عبدالعلی (۱۳۹۶). فرآیند برساخت هویت زنان در جریان طلاق: بازاندیشی در تقدس خانواده و قبح طلاق (مطالعه موردی:

دانشجویان زن رشته‌های علوم اجتماعی دانشگاه‌های تهران). *توسعه اجتماعی*، ۱۱(۳)، ۱۲۹-۱۶۶.

[10.22055/QJSD.2017.12827](https://doi.org/10.22055/QJSD.2017.12827)

باهوش، سمانه؛ قدرتی، شفیعه و قدرتی، حسین (۱۴۰۱). مطالعه رابطه بیگانگی و گرایش به طلاق در میان زنان شهر مشهد. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۱۷(۳۳)، ۳۶۵-۳۹۴.

[10.22034/JPAI.2023.561981.1248](https://doi.org/10.22034/JPAI.2023.561981.1248)

بک، اولریش (۱۹۹۴). *جامعه در مخاطره جهانی*. ترجمه محمدرضا مهدی‌زاده. تهران: کویر.

بهروان، حسین و علیزاده، اعظم (۱۳۸۶). بررسی فردگرایی و عوامل مؤثر بر آن در بین دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد. *علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد*، ۴(۱۰)، ۲۶-۱.

doi.org/10.22067/jss.v0i0.8723

رستگار خالد، امیر و محمدی، میثم (۱۳۹۴). تغییرات فرهنگی و افت باروری در ایران (بر پایه تحلیل ثانوی داده‌های پیمایش ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان). *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۶(۲)، ۱۵۹-۱۸۰.

ریاحی، محمداسماعیل؛ علیوردی‌نیا، اکبر و بهرامی کاکاوند، سیاوش (۱۳۸۶). تحلیل جامعه‌شناختی میزان گرایش به طلاق (مطالعه موردی شهرستان کرمانشاه). *زن در توسعه و سیاست*، ۵(۳)، ۱۰۹-۱۴۰.

سهراب‌زاده، مهران؛ شعاع، صدیقه؛ نیازی، محسن و موحد، مجید (۱۳۹۸). بازاندیشی نقش‌های جنسیتی زنانه و تعیین‌کننده‌های فرهنگی و اجتماعی مرتبط با آن (مورد مطالعه: زنان همسردار شهر شیراز). *فصل‌نامه فرهنگی - تربیتی زنان و خانواده*، ۱۴(۴۹)، ۸۷-۱۱۱.

صفری، جهانگیر؛ موسوی، سیدکاظم؛ صادقی، اسماعیل و ظاهری عبدوند، ابراهیم (۱۳۹۶). مدرنیته و ساختار سنتی خانواده ایرانی با تکیه بر رمان آهوخانم. *زبان و ادبیات فارسی*، ۲۵(۸۲)، ۲۴۰-۲۱۷.

[10.29252/jpll.25.82.217](https://doi.org/10.29252/jpll.25.82.217)

عباس‌زاده، محمد؛ سعیدی عطایی، حامد و افشاری، زهرا (۱۳۹۴). «مطالعه برخی عوامل جریان مدرنیته مؤثر بر گرایش زنان به طلاق» (مورد مطالعه: زنان متأهل شهر زنجان). *پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی*، ۴(۱)، ۲۵-۴۴.

عباسی، محمدباقر؛ علیزاده، مرجان؛ مومن طایفه، معصومه؛ ساجدی، علیرضا؛ امیدوارشلمانی، صدیقه؛ صفاکیش، محدثه؛ حسینی،

چابکی، ام البنین (۱۳۹۲). مطالعه‌ی بین نسلی رابطه‌ی نگرش به طلاق و کارکردهای خانواده در زنان شهر تهران. *مطالعات زن و خانواده*، ۱(۱)، ۱۸۵ - ۱۵۹.

[10.22051/JWFS.2014.1512](https://doi.org/10.22051/JWFS.2014.1512)

حسینی قیداری، ابوالفضل؛ گودرزی، محمود؛ احمدیان، حمزه و یاراحمدی، یحیی (۱۳۹۹). ارائه مدل علی گرایش به طلاق مردان همسردار مراجعه کننده به مراکز مشاوره براساس باورهای غیرمنطقی ارتباطی و تمایزیافتگی فردی با نقش واسطه‌ای عملکرد جنسی و سرخوردگی زناشویی. *مجله علوم روانشناختی*، ۱۹(۸۷)، ۳۷۴ - ۳۶۱.

[10.29252/psychosci.19.87.361](https://doi.org/10.29252/psychosci.19.87.361)

حسینی، سیده مریم؛ حقیقتیان، منصور و جهانبخش، اسماعیل (۱۳۹۸). رابطه چندگانه‌شدن زیست‌جهان‌های اجتماعی با بازاندیشی هویت فرهنگی زنان و دختران (مورد مطالعه: زنان و دختران ۱۹-۴۹ ساله کرج). *فصل‌نامه علمی - پژوهشی زن و جامعه*، ۱۰(۲)، ۱۹۵-۲۱۶.

حمیدی‌فر، مهدی؛ کنعانی، محمدامین و عباداللهی چندانق، حمید (۱۳۹۵). جامعه در مخاطره و فرزندآوری: مطالعه‌ای در شهر رشت. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۱۱(۲۲)، ۱۳۶-۱۰۲.

حیدری بیگوند، داریوش و بخشی، حامد (۱۳۸۴). نگرش جمعیت ۱۸ تا ۶۵ ساله ساکن شهر مشهد به طلاق و عوامل اجتماعی - فرهنگی مؤثر بر آن. *علوم اجتماعی*، ۲(۵)، ۷۴-۴۵.

doi.org/10.22067/jss.v0i0.5248

قادرزاده، امید؛ قادرزاده، هیرش و حسن‌پناه، حسین (۱۳۹۱). عوامل پیش‌بینی‌کننده گرایش زوجین به طلاق در مناطق مرزی. *فصل‌نامه مشاوره و روان‌درمانی خانواده*، ۱(۴)، ۱۱۸-۱۰۲.

قاسمی، علیرضا و ساروخانی، باقر (۱۳۹۳). عوامل اجتماعی طلاق و سلامت روانی - اجتماعی در زوجین متقاضی طلاق توافقی و غیر توافقی. *فصل‌نامه فرهنگی - تربیتی زنان و خانواده*، ۹(۲۶)، ۷-۳۷.

قاسمی، فاطمه؛ عسکری‌زاده، قاسم و موسوی نسب، سیدمحمدحسین (۱۳۹۸). رابطه‌ی ویژگی‌های شخصیت، نگرش مذهبی و رضایت جنسی با گرایش به طلاق در زنان پیراپزشک شهر کرمان در سال ۹۵ - ۱۳۹۴. *مجله پژوهش در دین و سلامت*، ۵(۴)، ۳۳-۲۴. doi.org/10.22037/jrrh.v5i4.19860

قدسی، علی محمد و میرجلیلی، سید سجاد (۱۴۰۰). بررسی جامعه‌شناختی ارتباط انواع سرمایه با میزان گرایش زنان متأهل به طلاق در شهر همدان. *جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی*، ۸(۱۸)، ۲۳۲-۲۱۱. [10.22080/SSI.2022.22911.1957](https://doi.org/10.22080/SSI.2022.22911.1957)

کریمی، فرشاد و البرزی، صدیقه (۱۳۹۷). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر گرایش به طلاق در شهر شیراز. *دوفصل‌نامه مطالعات جمعیتی*، ۴(۱)، ۱۰۱-۱۲۶.

کنعانی، محمد امین و علیجانی، محبوبه (۱۴۰۰). روابط فرازنشویی و بسترهای آن: مطالعه‌ای کیفی در شهر رشت. *جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی*، ۸(۱۸)،

سیدمحمد؛ توده فلاح، معصومه؛ امیرخسروی، منیژه؛ دبیری، الهام و طاهری، مینا (۱۳۹۹). *سال‌نامه آمارهای جمعیتی ۱۳۹۷*. تهران: سازمان ثبت احوال، دفتر آمار و اطلاعات جمعیتی و مهاجرت.

علی‌مندگاری، ملیحه؛ قاضی‌طباطبائی، محمود و ساداتی، سیدمحمدحسینی (۱۳۹۵). آزمون مدل نظری - مفهومی تمایل زوجین به طلاق در شهر تهران. *مطالعات جمعیتی*، ۱(۱)، ۹۳-۶۱.

غیاثی، پروین؛ معین، لادن و روستا، لهراسب (۱۳۸۹). بررسی علل اجتماعی گرایش به طلاق در بین زنان مراجعه‌کننده به دادگاه خانواده شیراز. *فصل‌نامه زن و جامعه*، ۱(۳)، ۱۰۳-۷۷.

فاتحی دهاقانی، ابوالقاسم و نظری، علی‌محمد (۱۳۸۹). تحلیل جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر گرایش زوجین به طلاق در استان اصفهان. *فصل‌نامه مطالعات امنیت اجتماعی*، ۲۵، ۱۳-۵۴.

فاضلی، نعمت‌الله (۱۳۹۴). زنانه‌شدن فضای شهری در ایران امروز، با تکیه بر فضای کلانشهر تهران. *ویژه‌نامه پژوهش‌نامه زنان*، ۶(۱)، ۱۰۷-۱۳۲.

فرهمنند، مهناز؛ خرم‌پور، یاسین؛ پارساییان، زهره و ماندگاری، فرزانه (۱۳۹۳). تاثیر مولفه‌های نوگرایی در حمایت خویشاوندی خانواده‌های شهر یزد. *فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران*، ۷(۳)، ۱۷۷-۱۴۹.

doi.org/10.7508/ijcr.2014.27.007

۲۷۳-۲۹۶

[10.22080/SSI.2022.22927.1960](https://doi.org/10.22080/SSI.2022.22927.1960)

مولایی، فاطمه و سیداصل، سمیه (۱۴۰۰). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر میزان گرایش به طلاق در بین زنان همسر دار منطقه لاله قبابی سراب. *فصل‌نامه مطالعات روان‌شناسی و علوم تربیتی*، ۴(۲۶)، ۸۷-۱۰۲.

نبوی، عبدالحسین؛ رضادوست، کریم؛ مجتهدزاده، سحر و شهریار، مرضیه (۱۳۹۵). تحلیل جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر میزان گرایش زوجه به طلاق. *فصل‌نامه راهبرد اجتماعی - فرهنگی*، ۵(۳)، ۲۹۵-۲۸۱.

نبیئی، آناهیتا؛ حسینی، سعیده سادات؛ کاکابرابی، کیوان و امیری، حسن (۱۳۹۹). الگوی معادلات ساختاری در رابطه بین گرایش به طلاق با مهارت‌های ارتباطی و سلامت خانواده اصلی با نقش واسطه‌ای صمیمیت زناشویی و تعارضات زوجین. *نشریه سبک زندگی اسلامی با محوریت سلامت*، ۴(۱)، ۹-۱۷.

نوابخش، مهرداد؛ یوسفی، نریمان و پژهان، علی (۱۳۹۴). بررسی نشانگان اجتماعی گذار و طلاق. *مطالعات راهبردی زنان*، ۱۷(۶۷)، ۱۲۵-۱۵۶.

گیدنز، آنتونی (۱۳۸۳). *تجدد و تشخیص*. ترجمه ناصر موفقیان. تهران: نی.

گیدنز، آنتونی (۱۳۸۹). *جامعه‌شناسی*. ترجمه حسن چاووشیان. تهران: نی.

گیدنز، آنتونی (۱۴۰۰). *دگرگونی عشق و صمیمیت*. ترجمه حسن چاووشیان. نشر کتاب پارسه. لاپتن، د. (۱۳۸۰). *بیم و مدرنیزاسیون تاملی*. ترجمه مریم رفعت‌جاء. ارغنون، ۱۸، ۳۱۶-۲۹۳.

مختاری، مریم؛ میرفردی، اصغر و محمودی، ابراهیم (۱۳۹۳). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر میزان گرایش به طلاق در شهر یاسوج. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۵(۱)، ۱۵۷-۱۴۱.

ملکی، امیر؛ ربیعی، علی؛ شکرپیگی، عالیه و بالاخانی، قادر (۱۳۹۴). بررسی فردی شدن خانواده در ایران با تأکید بر روند تغییرات ساختاری و کارکردی خانواده ایرانی از سال ۱۳۳۵ تا سال ۱۳۹۳. *مطالعات راهبردی زنان*، ۱۸(۶۹)، ۹۶-۴۱.

Abalos, G. B. (2017). Divorce and separation in the Philippines: Trends and correlates. *Demographic Research*, 36(50), 1515 – 1548. DOI:

10.4054/DemRes.2017.36.50

Abassi, M. B., Alizadeh, M., Momen, M., Sajedi, A., Omidvar, S., Safakish, M., Hosseini, S. M., Todeh Fallah, M., Amir Khosravi, M., Dabiri, E. & Taheri, M. (2010). *Population statistics yearbook 2018*. Tehran:

Civil Registration Organization, Bureau of Statistics and Population and Migration Information, Summer. [In Persian].

Abbaszadeh, M., Saeedi Ata'i, H. & Afshari, Z. (2015). Study of some factors of modernity affecting women's tendency to divorce (case study: married women in Zanjan). *Strategic Research on Security and*

- Social Order*, 4(9), 25-44. [In Persian].
- Afrasiabi, H., & Khorampour, Y. (2015). A study of social rethinking among the youth of Yazd. *Applied Sociology*, 26(3), 23-38. [In Persian].
- Aghajani, Z., Jahangiri, J., & Lohsaizadeh, A. (2017). The process of constructing women's identity during divorce: Rethinking the sanctity of the family and the ugliness of divorce (Case study: female students of social sciences at Tehran universities). *Social Development*, 11(3), 129-166. [In Persian].
[10.22055/QJSD.2017.12827](https://doi.org/10.22055/QJSD.2017.12827)
- Alasuutari, p. (2004). *Social theory and human reality*. London: Sage Publications.
doi.org/10.4135/9781446217085.
- Alimandgari, M., Ghazi Tabatabai, M. & Sadati, S. M. H. (2016). Testing the theoretical-conceptual model of couples' tendency to divorce in Tehran. *Demographic Studies*, 2(1), 61-93. [In Persian].
- Amato, p. R., & Silver, S. (1997). A longitudinal study of marital problems and subsequent divorce. *Journal of Marriage and the Family*, 59(3), 612 - 624.
<https://doi.org/10.2307/353949>
- Azkia, M, Vosoughi, M. & Abdollahi, A. (2013). Global-localization and rethinking women's identity: A case study of Horaman-e-Takht. *Local Development (Rural-Urban)*. 5(2), 1-22. [In Persian].
[10.22059/JRD.2013.50582](https://doi.org/10.22059/JRD.2013.50582)
- Bahosh, S, Ghodrati, Sh. & Ghodrati, H. (2001). A study of the relationship between alienation and the tendency to divorce among women in Mashhad. *Bi-Quarterly Journal of the Society of Demographics*, 17(33), 365-394. [In Persian].
[10.22034/JPAI.2023.561981.1248](https://doi.org/10.22034/JPAI.2023.561981.1248)
- Bahravan, H., & Alizadeh, A. (2007). A study of individualism and its influencing factors among students at Ferdowsi University of Mashhad. *Journal of Social Sciences*, Faculty of Literature and Humanities, Ferdowsi University of Mashhad, 4(10), 1-26. [In Persian].
doi.org/10.22067/jss.v0i0.8723
- Beck, U. (1992). *Risk Society: Toward a new modernity*. London: Sage publication.
- Beck, U. (1994). *Society in global danger*. Translated by Mohammad Reza Mehdizadeh. Tehran: Kavir. [In Persian].
- Beck, U., & Beck-Gernsheim, E. (1995). *The normal chaos of love*. Translated by mark Ritter and Jane Weibel, Polity press.
- Beck, U., & Beck-Gernsheim, E. (2002). *Individualization: Institutionalized individualism and its social and political consequence*. London: Sage.

- Beck, U., & Beck-Gernsheim, E. (2013). *Distant love*. Translated by Rodney Livingstone, Polity Press.
- Chaboki, U. (2013). A cross-generational study of the relationship between attitudes towards divorce and family functions in women in Tehran. *Women and Family Studies*, 1(1159-185). [In Persian].
[10.22051/JWFS.2014.1512](https://doi.org/10.22051/JWFS.2014.1512)
- Eshaghi, M, Mohebbi, S. F., Parvin, S. & Mohammadi, F. (2012). Measuring social factors affecting women's divorce requests in Tehran. *Women in Development and Politics*, 10(3), 97- 124. [In Persian].
doi.org/10.22059/jwdp.2012.29484
- Farahmand, M, Khorampour, Y., Parsaian, Z. & Mandegari, F. (2014). The effect of modernity components on kinship support in families in Yazd. *Quarterly Journal of Iranian Cultural Research*, 7(3), 149-177. [In Persian].
doi.org/10.7508/ijcr.2014.27.007
- Fatehi Dehaqani, A., & Nazari, A. M. (2010). Sociological analysis of factors affecting the tendency of couples to divorce in Isfahan Province. *Quarterly Journal of Social Security Studies*, (25), 13-54. [In Persian].
- Fauzieh, N., & Kamaruzaman, J. (2010). Individualism – collectivism and job satisfaction between Malaysia and Australia. *International Journal of Educational management*, 24(2), 159 – 174.
- DOI:[10.1108/09513541011020963](https://doi.org/10.1108/09513541011020963)
- Fazeli, N. (2015). Feminization of urban space in Iran today, focusing on the metropolitan space of Tehran. *Special Issue of Women's Research*, 6(1),107- 132. [In Persian].
- Feinberg, J. (1998). *freedom and liberty*. In *Routledge Encyclopedia of Philosophy*. London: Routledge.
Doi:
10.4324/9780415249126-S026-1
- Fokkema, T., & Liefbroer, A. (2004). Employment and divorce among Dutch women born between 1903 and 1937. *The History of the Family*, 9, 425 – 442.
<https://doi.org/10.1016/j.hisfam.2004.01.014>
- Ghaderzadeh, O., Ghaderzadeh, H. & Hassanpanah, H. (2012). Predictive factors of couples' tendency to divorce in border areas. *Special Issue of Family and Divorce, Family Counseling and Psychotherapy*, 1, 102-118. [In Persian].
- Ghasemi, A., & Sarukhani, B. (2014). Social factors of divorce and psychosocial health in couples applying for consensual and non-consensual divorce. *Cultural and Educational Quarterly of Women and Family*, 8(26), 7-37. [In Persian].
- Ghasemi, F., Askarizadeh, Q. & Mousavinasab, S. M. H. (2019). The relationship between personality traits, religious attitudes and sexual satisfaction with the tendency to

- divorce in female paramedics in Kerman in 2015-2016. *Journal of Research in Religion and Health*, 5(4), 24-33. [In Persian].
- doi.org/10.22037/jrrh.v5i4.19860
- Ghiyasi, P., Moein, L. & Roosta, L. (2010). Investigating the social causes of the tendency to divorce among women referring to the Shiraz Family Court. *Quarterly Journal of Women and Society*, 1(3), 77-103. [In Persian].
- Ghodsi, A. M. & Mirjalili, S. S. (2014). A sociological study of the relationship between types of capital and the tendency of married women to divorce in the city of Hamedan. *Sociology Social Institutions*, 8(18), 211-232. [In Persian].
- [10.22080/SSI.2022.22911.1957](https://doi.org/10.22080/SSI.2022.22911.1957)
- Giddens, A. (2004). *Modernity and individuation*. Translated by Naser Mofavqian. Tehran: Nei. [In Persian].
- Giddens, A. (2009). *Sociology*. Translated by Hassan Chavushian. Tehran: Nei. [In Persian].
- Giddens, A. (2011). *The Transformation of love and intimacy*. Translated by Hassan Chavushian. Parse Book Publishing. [In Persian].
- Hamidifar, M., Kanani, M. A. & Ebadollahi Chanzanagh, H. (2016). Society at risk and childbearing: a study in Rasht city. *Iranian Demographic Association*, 11(22), 102-136. [In Persian].
- Hewitt, B. (2008). Marriage breakdown in Australia: Social correlates, gender and initiator status. *Social Policy Researcher*, 35, 1-56.
- Heydari Bigvand, D., & Bakshi, H. (2004). The attitude of the 18-65-year-old population living in the city of Mashhad towards divorce and the socio-cultural factors affecting it. *Journal of Social Sciences*, 2(5), 45-74. [In Persian].
- doi.org/10.22067/jss.v0i0.5248
- Hoem, J., & Dora, K. (2008). Traces of the second demographic transition in four selected counties in central and eastern Europe. *Euro Journal Population*, 25, 239-255.
- <https://doi.org/10.1007/s10680-009-9177-y>
- Hosseini Qeidari, A., Goodarzi, M., Ahmadian, H. & Yarahmadi, Y. (2019). Presenting a causal model of the tendency to divorce of married men referring to counseling centers based on irrational communication beliefs and individual differentiation with the mediating role of sexual function and marital frustration. *Journal of Psychological Sciences*, 19(87), 361-374. [In Persian].
- [10.29252/psychosci.19.87.361](https://doi.org/10.29252/psychosci.19.87.361)
- Hosseini, Seyyedeh M., Haghghian, M. & Jahanbakhsh, E. (2019). The relationship between the

- multiplexing of social lifeworlds and the rethinking of the cultural identity of women and girls (case study: women and girls aged 19-49 in Karaj). *Quarterly Scientific-Research Journal of Women and Society*, 10(2), 195-216. [In Persian].
- Kalmijn, M., Graaf, P., & Portman, A. (2004). Interactions between cultural and economic determinants of divorce in the Netherlands. *Journal of Marriage and the Family*, 66, 75 - 89.
DOI:[10.1111/j.1741-3737.2004.00006.x](https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2004.00006.x)
- Kanani, M. A., & Alijani, M. (2022). Extramarital Affairs and the Contexts: A qualitative Study in Rasht. *Sociology of Social Institutions*, 8(18), 273-296. [In Persian].
[10.22080/SSI.2022.22927.1960](https://doi.org/10.22080/SSI.2022.22927.1960)
- Kaplan, A., & Herbst, A. (2015). Stratified patterns of divorce: Earnings, education, and gender. *Demographic Research*, 32(34), 949 - 982. DOI: 10.4054/DemRes.2015.32.34
- Karami, F., & Alborzi, S. (2018). A study of social factors affecting the tendency to divorce in Shiraz. *Two Quarterly Journals of Demographic Studies*, 4(1), 101-126. [In Persian].
- Lapton, D. (2000). *Fear and modernization*. Translated by Maryam Rafatja. *Arghanun*, 18, 293-316. [In Persian].
- Lesthaeghe, R. (1995). The second demographic transition in western countries: An interpretation, in Karen Oppenheim Mason, and An-Magritt Jensen (eds), *Gender and family change in industrialized countries* (Oxford, 1995; online edn, Oxford Academic, 31 Oct. 2023),
<https://doi.org/10.1093/oso/9780198289708.003.0002>.
- Lesthaeghe, R., & Neels, k. (2002). From the first to the second demographic transition: Belgium and Switzerland. *European Journal of Population*, 18(4), 325 - 360. DOI: 10.1023/A:1021125800070
- Maleki, A., Rabiei, A., Shakarbeigi, A. & Balakhani, Gh. (2015). Study of Family individualization in Iran with emphasis on the process of structural and functional changes in the Iranian family from 1956 to 2014. *Strategic Studies of Women*, 18(69), 41-96. [In Persian].
- Maslauskaitė (2015). Socio-economic determinants of divorce in Lithuania: Evidence from register-based census-linked data. *Demographic Research*, 33(30), 871 - 908.
DOI:[10.4054/DemRes.2015.33.30](https://doi.org/10.4054/DemRes.2015.33.30)
- Mokhtari, M., Mirfardi, A. & Mahmoudi, E. (2014). Study of social factors affecting the rate of divorce in Yasuj city. *Applied Sociology*, 25(1), 141-157. [In Persian].

- Molaei, F., & Seydasal, S. (2011). Investigating social factors affecting the rate of divorce among married women in the Laleh Qoba Sarab region. *Quarterly Journal of Psychological and Educational Sciences Studies*, 4(26), 87-102. [In Persian].
- Mukai, M. (2004). *Modernization and divorce in Japan* (M.A. Dissertations, Marshal University).
- Nabavi, A., Rezadoost, K., Mojtahedzadeh, S. & Shahriari, M. (2016). Sociological analysis of factors affecting the rate of wife's tendency to divorce. *Quarterly Journal of Social and Cultural Strategy*, 5(20), 281-295. [In Persian].
- Nabii, A., Hosseini, S. S., Kakabrai, K. & Amiri, H. (2010). Structural equation model in the relationship between tendency to divorce with communication skills and health of the family of origin with the mediating role of marital intimacy and couple conflicts. *Journal of Healthy Lifestyle with a Health Center*, 4(1), 10-17. [In Persian].
- Navabakhsh, M., Yousefi, N. & Pejhan, A. (2015). A study of social symptoms of transition and divorce. *Strategic Studies of Women*, 17(67), 125-156. [In Persian].
- Rastegar Khaled, A., & Mohammadi, M. (2015). cultural changes and fertility decline in iran (based on secondary analysis of Iranian values and attitudes survey data). *Applied Sociology*, 26(2), 159-180. [In Persian].
- Riahi, M. E., Alivardinia, A. & Bahrami Kakavand, S. (2007). Sociological analysis of the rate of propensity to divorce (case study of Kermanshah city). *Women in Development and Politics (Women's Research)*, 5(3), 109-140. [In Persian].
- Safari, J., Mousavi, Seyyed K., Sadeghi, E. & Zahiri Abdvand, E. (2017). Modernity and traditional structure of the iranian family based on the novel Ahookhanam. *Persian Language and Literature Quarterly*, 25(82), 217-240. [In Persian].
- [10.29252/jpll.25.82.217](https://doi.org/10.29252/jpll.25.82.217)
- Sohrabzadeh, M., Shoa, S., Niazi, M. & Movahed, M. (2019). Rethinking women's gender roles and related cultural and social determinants (case study: married women in Shiraz). *Scientific, Cultural and Educational Journal of Women and Family*, 14(49), 87-111. [In Persian].
- Solsona, p., & Montserrat. (1997). Second demographic transition from a gender perspective: The case of Catalonia. *Women and Families: Evolution of the Status of Women as Factor and Consequence of Changes in Family Dynamics*, Maria Eugenia COSIO-ZAVALA (ed), Paris, CICRED, 171-190.

TranThi, M. (2021). Complex transformation of divorce in Vietnam under the forces of modernization and individualism. *International Journal of Asian studies*, 18(2), 225 - 245. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1479591421000024>

Yurovich, L. (2012). Economic determinants of divorce among dual - earner couples: Jews in Israel. *European Journal of Population*, 28(2), 177-203. DOI:10.1007/s10680-012-9256-3